

דעת תורה בנושאי ארץ הקודש ת"ן

קהל קטנה עסקה

התאחדות החרדים לדרישת ציון על טהרת הקודש

תוכן הענינים

- ג דעת תורה הגרא"ש וסרמן זצ"ל
דברי הרב פרוץ' אברהם שטיינברג
ה בהשקת קונטרס "מדינה של תורה"
י דברי הרב יהודה אפשטיין בהשקה
יא ראיון עם הגאון רבי זאב לך שליט"א
יב תפקידו של העם היהודי
יג הן גאלתי אתכם אחרית כראשית
יד בידינו לכתוב את חזון הגאולה
טו אכן, שאלה אזרחית-ציבורית!
טז תעלומת הכוס החמישית
יז בעקבות הסה"ק 'אם הבנים שמחה'
יח שני אפני הגאולה - זכו ולא זכו
יט חומש
מ עיונים בדרכי העבודה
מד

דבר המערכת

קדושת ציון

מו"ל עמותת 'קדושת ציון'
 עורך ראשי הרב יהודה אפשטיין
 עורך משנה הרב פסח הלפרין
 עימוד מכון מירא דק"א

כותבים משתתפים

טורים הרב יהודה אפשטיין
 ומאמרים הרב בצלאל גזז

הרב מאיר גולדמניץ
 הרב שמואל קרלינסקי
 הרב אליהו ברים
 הרב חיים דידוביץ'
 הרב מרדכי נוימן

כותבים הגאון רבי זאב ד"ץ
 אורחים הרב הרא"ל דביר

מדורים דעת תורה

דעת ציון
 מועדי ציון
 מסילת ציון

מחזה ישעיהו
 משנת רבותינו
 כי רצו עבדיך את אבניה
 לקראת מדינת התורה
 מפעילות האגודה
 מקומות בארץ

ועדת ביקורת

דוא"ר 7694342@GMAIL.COM

מחלקת הפצה 052-7628803

דוא"ר Y0527628803@GMAIL.COM

אין המערכת אחראית לתוכן הפרסומות

שאלות בכל ענין, להצטרפות

לקבוצת השליחה, ולכ"כ ענין אחר

QDUSHAT.ZION@GMAIL.COM

079-5383396

077-3181693

בחודש בו יצאנו מעבדות לחרות, אותה חרות אשר רבותינו בעינים החודרת קבעו כירק התורה הקדושה יכולה להעניק, שומה עלינו לברר מהו המפתח לאותה חרות בימינו, אחר שחלפו קרוב לאלפיים שנה מאז שהקרבו את קרבן החרות, קרבן הפסח, בפעם האחרונה. ואכן, לאור דברי רבותינו ולאור דברי הנביאים המפורשים, שהגאולה האחרונה תהיה דומה מבחינות רבות לגאולת מצרים, מחובתנו היא לחקור ולמצוא מהי אותה נקודה, אשר חסרה לנו כיום בכדי לזכות שוב להגאל, לשים קץ לחרפה המתרחשת על הר בית חיינו ולעמוד שוב בפני מלכנו כרצונו, עד שיעלה דם זבחינו לפניו לרצון. ובימינו השאלה עולה וזועקת בתעצומות עזות מתמיד, שכן לא זדים הם אלו אשר מונעים מאתנו לשוב ולינוק מהשראת השכינה, אלא אנחנו עצמנו, עמו וצאן מרעיתו, עומדים נבוכים לנוכח הטוב האנסופי שמורעף עלינו, וממשיכים להסס, להתלבט, לחשוש מחידוש הקשר, מקיום הברית, ממיצוי האהבה של הדרד עם הרעיה.

ואכן, לא בעיה טכנית קיימת כאן, כי אם דבר עמוק ופנימי הרבה יותר, והוא טמון באותה נקודה יסודית של אמונה ומסירות נפש, אשר הם היו המפתח ליציאת מצרים, והם המפתח לגאולתנו בעת הזו. ואלו דבריו המאלפים של אביר המפרשים, האברכנאל, בפרשת בא (שמות ט') -

"היה מהנס האהי, שבזכות הפסח והמילה לא נכנס האויר המעופש ההוא בבתיהם של ישראל. הנה התבאר שלא תלה הש"י הצלתם בראיית הדם להיותו לאות ולזכרון, אלא שבהיותם מאמינים השגחת הש"י וידיעתו ושזובח לאלהי השמים יחרם בלתי לה' לברדו - יהיו בשכר זה נצולים מהמגפה הזיא. והתבאר, שלא היתה מכת בכורות משפט פרטי בהם שישלחם ביד פשעם.

הנ"ל יוצא לזכות הצלחתם

של חברינו היקרים, דוד שמחה וחיה אסתר רבין, אשר עומדים לצד האגודה במסירות ובנאמנות כמעט מיום הווסדה, והזכות האדירה תעמוד להם ולזרעם עד עולם.

הגאון רבי אלעזר שמחה וסרמן זצ"ל

ראש ישיבת אור אלחנן
בן מרן הגאון האדיר רבי אלחנן וסרמן זצוק"ל הי"ד

יש להבין את דברי אהים חיים, אשר התנבא הנביא על תקופתנו.

תחילת ההתעוררות לשיבת

ציון המונית, אשר החלה לפני כמאה שנה, נוצרה מסיבת האנטישמיות, אשר נתקלו בה המוני בית ישראל בארצות פזוריהם. ההשקפה שהייתה יסוד ההתעוררות של רוב יהודי הגולה לעלות ארצה הייתה השקפה של בריחה מאותה אנטישמיות. השקפה של "ככל הגויים יהיה בית ישראל" [חלילה]. השקפה שאמרה, שאם רק תהיה 'מולדת יהודית' אזי נפטר אחת ולתמיד מצרת האנטישמיות. לצורך יישום השקפה זו היו כאלו ששקלו להקים 'מולדת' אף חוץ לגבולות ארץ-ישראל. זה היה פועל יוצא

מהצורך לברוח מאנטישמיות; 'בריחה-מולדת'. לא אהבת ארץ-ישראל.

והנה אודות ה'עליה' שנוצרה כתוצאה מאותה השקפת עולם, אמר הנביא - "יש שכר לפעולתך... וישו מארץ אויב" - אמנם ישו, אך לא מחמת אהבת ארץ-ישראל, אלא כדי לברוח 'מארץ אויב'.

אך רחל אמנו, בראותה את אלו שחזרו לארץ-ישראל 'מארץ אויב' המשיכה לבכות. וכי בכיתי על בנים אלו? וכי לעליה כזו קויתי? וכי זהו שכרי?

הפטרת היום השני של ראש השנה היא כולה נבואה של השתפכות אהבת הקב"ה לעם ישראל. "כה אמר ה', מצא חן במדבר עם שרידי חרב...".

בסוף הפטרה הנביא

ירמיה (6, 7) אומר - "כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה, מאנה להנחם על בניה כי איננו. כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה, כי יש שכר לפעולתך נאם ה' וישו מארץ אויב. ויש תקוה לאחריתך נאם ה' וישו בנים לגבולם".

בדברי תנחומים אלו,

בהם הקב"ה מנחם את רחל אמנו, נראה כאילו יש כפילות. תחילה "יש שכר לפעולתך וגו' וישו מארץ אויב". אח"כ שוב, "ויש תקוה לאחריתך וכו',

וישו בנים לגבולם". למה צריך להוסיף פעם שניה "וישו בנים לגבולם" אחרי אשר כבר "ישו מארץ אויב"? ומה מקום יש להוסיף תנחומים של "יש תקוה לאחריתך", אחרי שכבר נאמרו לרחל אמנו דברי תנחומים של "יש שכר לפעולתך"?

התגשמותה של נבואה זו זוכים אנו לראות

בימינו, ודרך המאורעות שעוברים עלינו בזמננו,

[*] מתוך הספר 'שמחת אלעזר', חלק א, המאמר השמיני, עמ' 28-30.

המשך דבר המערכת

נעשה הנס ההוא. והנה במכות מצרים היתה הפלאה לישראל ולא נצטרכו לאות, מפני שהיו באות על צד העונש לראויים אליהם, ולכך נתיחדו לפושעים. גם שהיו על ידי אמצעיים שלא יעברו החוק והרשות הנתן אליהם. אבל מכת בכורות עשאה הקדוש ברוך הוא בעצמו מבלי אמצעי, ולפניו ילך דבר, והיה בזה סכנה עצומה לחוטאים, כי בקום למשפט אלהים לא לפניו חנף יבא, וישראל היו מלוכלכים בגלולי מצרים והיה משורת הדין בהלקות את השרים העליונים שכל עובדיהם ימחו מספר חיים. ומפני הסכנה העצומה שהיה בזה לחטאים בנפשותם, הגדיל ה' לעשות עם ישראל לצוותם שיעשו מעשה מיוחד וינצלו מתוך ההפכה."

נמצינו למדים, כי בעת שה' פועל בכחו המלא, בלא אמצעים למיניהם - אז מידת הדין אינה מאפשרת להפלות את ישראל לטובה, אלא אם כן הם באמת ראויים לכך, אלא שמרחמיו העצומים של ה' הוא מביא אותם לידי אותם

אבל השם ביטל כח מזל טלה כדי שיצאו ישראל ממצרים, כי מזל טלה היה שרם של המצריים, ומזה נמשכה מכת הבכורות כולם, לפי שהיתה המכה נמשכת מלמעלה בכל בכור אי זה שיהיה. ולכן היה ראוי שתכלול המכה גם כל בכורי ישראל היושבים במצרים וכ"ש בהיותם עובדים המזל ההוא מקדם כמו המצריים שהיו בעבור זה חייבי מיתה כפי המשפט האלהי, ובעבור זה צוה השי"ת שיעשו את הפסח ויפנו עורף לעבודת המזל ההוא וידבקו באלהיהם והוא יהיה להם למושיע מהמיתה המסודרת הכוללת ההיא. וזה ענין 'בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים', כי בעבור מצות הפסח והמצה עשה עמהם החסד הגדול הזה, ולכן היה החסד ההוא בבכורות בלבד ונתקדשו מפני זה כל בכור לגבוה, לפי שהיה הלקות והמכה ראויה לבוא עליהם ולהם

המשך דעת תורה

ואז הקב"ה ממשיך לנחם את רחל אמנו, ואומר לה שאמנם אין זה כל שכרה, ועליה לדעת - "ויש תקוה לאחריתך וגו', ושבו בנים לגבולם". יש לה תקוה שתבוא בשלב מאוחר יותר, שלב בו ישובו 'בנים' - "בנים אתם לה' אלהיכם" - 'לגבולם' - לגבולות ארץ ישראל, מחמת ורק משום שזה גבולות ארץ ישראל. בראות רחל אמנו את ה'בנים' האלו חוזרים לגבולם, באה סוף סוף רחל אמנו אל סיפוקה, ומסירה את הדמעות מעל לחייה.

ואכן עינינו רואות. בזמננו זוכים אנו לראות את תחילת התגשמות החלק השני של הנבואה, כאשר הרוב המכריע של העליה מארצות המערב כיום בני תורה ושומרי תורה ומצוות, הבאים להתענג על ה' בארץ הקודש - 'בגבולם'!

ובאמת סדר זה של 'שיבת ציון' הוא כורח המציאות, ולא לחינם הקב"ה סיבב כך את סדר הענינים. הלא בשו"ב 'בנים לגבולם' - הבנים שבאים לארץ ישראל כדי להסתופף בהיכלי התורה והשיבות הקדושות - אין זמנם פנוי לבנין החלק הגשמי של הארץ, הכתים והרחובות. הקדים הקב"ה רפואה על-ידי - 'ושבו מארץ אויב' - כדי לבנות בנין גשמי לאלו ה'בנים' שישו"ב לגבולם לאחר מכן. כדי שיוכלו לשבת בשקט ובשלווה על התורה ועל העבודה.

יד"ר שנוזה לראות כמהרה בימינו בהשלמת הנבואה של 'ושבו בנים לגבולם', 'ושבו ה' שבות עמו יגל יעקב ישמח ישראל', 'ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים', 'ששון ושמחה ימצא בה תודה וקול זמרה'.

כך, שכפי שבגאולת מצרים היה מצבם של ישראל כפי רע, וכפי שמתאר הנביא יחזקאל בפרוטרוט, ואף-על-פי-כן גאל אותנו ה', שמחשבותיו שגבו מהבנתנו והמהלך שלו בהיסטוריה האנושית אינו תמיד עולה בקנה אחד עם מה שאנחנו היינו חושבים – כך גם בימינו אנו, יחסו של ה' לעמו מבטא מורכבות עמוקה בהרבה מהתמונה העגומה שלעיתים נראית כלפי חוץ. דברי השפת אמת מאששים אבחנה זו, וממילא אין כל מקום לדיבורים של יאוש על מצב הדור וודאי שלא להסיק מכך מסקנות מעשיות של רפיון ביחס לגאולה העומדת בפתח.

הרב שמואל קרלינסקי, אשר ההודאה לה' משמשת אצלו תמיד כיסוד מוסד לכל דרכי העבודה, גם הפעם מוצא את הנקודה הפנימית של חובת ההודאה. במאמרו על הכוס החמישית של ליל הסדר הוא מבאר, כי ישנם שלבים שונים בגאולה, ועל כל שלב ושלב יש להודות לה' בפני עצמו! יציאת מצרים ראויה להודאה בפני עצמה – בחג הפסח, ואילו על הכניסה לארץ ישראל אנו מודים בחג השבועות. ולא רק זאת, אלא שההודאה על יציאת מצרים היא התנאי לקבלת המתנה של ארץ-ישראל. ואם נשוב לדברי הנביא אודות הקשר ההדוק שבין גאולת מצרים לגאולה העתידה, ההולכת המתהווה, אזי קולעת אל השערה היא הגדרתו של הרב קרלינסקי, כי אנחנו הדור שבין פסח לשבועות. וסמלי הדבר, שאכן באותם ימים, בהם סופרים את העומר, זכה עם ישראל לעצמאות מדינית, ומאוחר יותר – לכיבוש מקום המקדש וחבלי ארצנו הקדושה והרחבה שטרם היו בידינו קודם לכן.

העדרו של קרבן הפסח מחיינו מדאיב את לבנו בכל שנה מחדש, והיה זה רבן של ישראל

מעשים של אמונה ומסירות נפש, הדרושים על-מנת להמלט ממידת הדין. ואם כנים הדברים, וגאולתנו עתה היא בבחינת 'כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות' (מסכה ז טו), אזי ממילא מובן, כי אף כעת המפתח להנצל מחבלי משיח ומאסונות רבים העלולים לנחות על עם שאינו מכיר ביעודו – מפתח זה הוא האמונה והבטחון המוחלט בה', שהוא יושיענו מכל צרה, ירים קרננו ויבוס צרינו.

האמונה והבטחון אינם דברים של מה בכך. הם מבוססים לפני הכל על ההכרה הברורה, כי כל הטוב האדיר שזכינו לו עד כה – הכל מאת ה' הוא בדרכי השגחתו המופלאה, ולא יד המקרה. בוודאי לא מעשה שטן. לשם כך מחובתנו ללמוד היטב את דברי נביאינו, את דעת רבותינו ואת המציאות לאשורה, ואז רואים את אותו מהלך מופלא שמוז'ך ה' לעבר גאולתנו השלמה. מעתה זה אך בידנו להחליט אם רצוננו ליטול חלק בתהליך,

להכיר בו ולעשות את המוטל עלינו במסגרתו, או שמא, חלילה, לעמוד מן הצד ולהחמיץ את עיקר תכליתנו בחיים. מי שלומד את דברי הנביאים על הגאולה העתידה במקביל לסיפור יציאת מצרים – מיד נוצקת בו אותה אמונה, אשר רק אחר שזוכים לה, ניתן לבטוח שגם בהמשך, 'לווה ה' אותנו בכל צעדינו ויוליכנו לגאולתנו השלמה, שהיא התכלית הנרצית בעולמו.

תקציר המאמרים

העיקרון שטבע הנביא, ולפיו 'כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות', משמש כאבן יסוד במאמרים השונים שעוסקים בחג הפסח, חג החרות והגאולה. הרב בצלאל גנו, מעמיד אותנו על

המפעל באותן שנים. דעתו של אביו הקדוש על התנועה הציונית ידועה הייתה לו היטב, ואף הוא לא חסך מהם את שבט לשונו. ועם זאת, הוא הבין היטב, כי דבר ה' ביד נביאיו הולך ומתקיים, וידע להודות לה' על כך שחזון קיבוץ גלויות לא רק שהתגשם, אלא שכעת אף מתחיל תהליך, בו דווקא בניו אהוביו של מקום – יהודים שומרי מצוות – הם הזוכים לחונן את עפר ארצנו. על רקע זה אף יצק הבנה חדשה בדברי הנביא ירמיהו אודות רחל המבכה על בניה, ודבריו מובאים במדור 'דעת תורה'. הקנאות להעמדת מערכות החיים על אדני התורה לא סימאה את עיניו של הרב וטרמן, וקיומה של מדינה יהודית בארצנו היה מבחינתו אך שלב לקראת הקמת מלכות התורה, עליה חלמנו אלפיים שנה.

אותה שאיפה, של הקמת מלכות התורה, היא שעמדה ביסוד החוברת שהוציאה האגודה בימי החנוכה האחרונים, ובה מובאים דברי רבותינו בנושא של מדינת הלכה והחיוב להקים אותה בזמננו. בחודשים הקודמים הבאנו דברים שנשאו בכינוס, ואנו שמחים להשלים את הדברים כעת, עם הבאת דברי הרב פרופ' אברהם שטיינברג, חתן פרס ישראל וראש מערכת האנציקלופדיה התלמודית, אשר זכה לצקת מים על ידיהם של מאורי האומה מן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל ומורנו הגרז"נ גולדברג זצ"ל, ומהם ספג את ההבנה הבהירה, ולפיה מחובתנו לכונן סדרים מדיניים מתוך התורה ומתוך התיחסות לחיים של עם שלם, כאשר התיחסות זו לעיתים שונה מאד מההתיחסות כלפי שאלות של יחיד. כמו-כן נביא את דברי הפתיחה לאירוע מאת כותב השורות, בהם הודגשה העובדה, ולפיה כל רבותינו מאורי הדורות האחרונים דגלו באופן מפורש בהקמת

מין החפץ חיים, אשר עורר על לימוד הלכות הקדשים על-מנת שנוכל באפשרות הראשונה שתבוא לידינו לשוב ולקיים את אותן הלכות על כל דקדוקיהן. מה נכבד היום, אפוא, כאשר זוכים אנו לראות לאור עולם את ספרו של הרב הראל דביר על הלכות קרבן פסח בעומק העיון בש"ס ופוסקים, מתוך מגמה ברורה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. כבוד הוא לנו, שהרב דביר בחר ב'קדושת ציון' כאכסניה הראויה להצגת ספרו בפני קהל הלומדים.

הגאון רבי זאב לף, רבו של מושב מתתיהו, זכה לעלות ארצה לפני קרוב לארבעים שנה, והקים כאן קהילה מיוחדת במינה של יהודים חרדים לכל דבר וענין, אשר עלו מגולת אמריקה הטבולה בגשמיות וזכו לחרוש, לזרוע ולקצור על אדמת הקודש. גם כיום, אחר שרובם פנו לאפיקי פרנסה נוספים, זוכר הרב בערגה את אותם ימים, וחינה של הארץ ממשיך להיות נטוע היטב בליבם של התושבים. הרב לף ניאות להתראיין לעלון ולהוסיף לנו נופך מיוחד של אהבת הארץ, אהבת ציון וירושלים, ורצון עז לכונן כאן את כל אורחות חיינו על אדני התורה והיראה. אנו שמחים אף להציג מאמר שכתב הרב לף בשעתו, ובו התבוננת מעמיקה ביעודה של הארץ ותבוננת חשובות נוספות העולות מהסתכלות בהירה של תלמיד חכם אמיתי על כלל המציאות המתרחשת בזמננו.

הגאון רבי אלעזר שמחה וטרמן זכה לראות כיצד שרד עולם התורה אחר התופת של שואת יהודי אירופה, שם נעקד אביו הקדוש על קידוש ה', וכן ראה בעיניו את תקומת ישראל בארצו, וזכה לעלות ארצה מארה"ב. אף לא נעלמה ממנו העובדה, שמפרי ברית הם שעמדו מאחורי עיקר

Article series featuring families who have moved to Eretz Yisroel from Lakewood, Monsey, Los Angeles, Baltimore, Williamsburg, Milwaukee, Passaic, Manhattan, Brooklyn, Cleveland, Monroe, Denver, St. Louis, and much more... nachliel.org/article-series

כל השכבות החיצוניות המכסות על פנימיותו של העובד, ומגלים מה ה' באמת רוצה מאתנו. תוך כך אנו למדים, כי היחס הוא דו-כיווני, ואכן יש לה' חפץ במעשינו, ומה שנכון לגבי האומה, כפי שרואים במכלול המאמרים של העלון – נכון אף לכל יחיד ויחיד, וכפי שמפליא הרב ברים להדגים לכל מבקש ה'.

במאמרו של כותב השורות, אשר נכתב בעקבות החלטת בג"ץ המקוממת בנושא הגיורים הרפורמיים, נערך ניתוח יסודי של הויכוח הניטש כאן בארץ בין קהל יראי ה', הנאמן לתורה המסורה, לבין פורקי העול, אשר ניסו להגדיר מחדש את עם ה', ולשם כך ניסו לנתק בין שאלות 'דתיות' לשאלות 'אזרחיות'. במאמר מוכח, כי עצם אותו ניתוק – הוא החטא הקדמון, שאל לנו להשלים עמו, ושומה עלינו לשנן קודם כל לעצמנו, ואחר-כך לאחרים, כי האזרחות הישראלית והזהות היהודית הן היינו הך, ולא ניתן להבדיל ביניהם, ולו באופן מופשט. תוך כך אנו מתוודעים לדמותו של ענק הרוח הרב יצחק ברויאר, אשר הרים על נס את רעיון הלאומיות היהודית המקורית.

ואחרון חביב, הרב מאיר גולדמינץ ממשיך את סדרת מאמריו שכה התחבבה על ציבור הקוראים, אודות מקומות בארץ-ישראל, אשר מעשירה את הידע של כל אחד ואחד ומחבבת את ארץ-ישראל על בניה. הרוח המיוחדת שמפעמת במאמרים מקשרת את הקורא אל אדמת הארץ הטובה, והפעם אנו למדים על הישוב חומש, הקרוי על שם חמש בנות צלפחד, אשר היו בעצמן סמל ומופת לאהבת הארץ וההשתוקקות אליה. אין כל ספק, כי יבוא היום בקרוב, בו הישוב חומש יעמוד על תלו, ביחד עם שאר הישובים שנחרבו בעקבות הנסיגות וההרס שנגרמו על-ידי אלו, שלא ידעו קדושה מהי, וממילא לא יכלו להבין מהי קדושת ארץ-ישראל.

בברכת פסח כשר ושמת, ושנוכה עוד השנה לאכול מן הזבחים ומן הפסחים, ויעלה דמם לרצון על קיר מזבח ה', ונשיר לפניו הללויה-ה, העורך

מדינת הלכה, וכפי שעולה מהחוברת שלרגל השקתה נערך הכינוס. כמ-ר כן הודגש, כי ההבדל שבין מדינת התורה הנחשקת על-ידינו לבין הדמוקרטיה המערבית הנהוגה כיום נעוץ בהבדלי יסוד לגבי כל תפיסת העולם של שתי הגישות.

אכן, תהליכים אדירים מתחוללים לנגד עינינו, המעמידים בפנינו אתגרים חדשים, אשר סופם הוא הטוב הנצחי, אותו הויעיד לנו ה', כאשר מכלול החיים מתנהל תחת ממלכת התורה. ואף שזכינו בדורות האחרונים למה שלא זכו דורות רבים של עובדי ה', רבים נבוכו והתקשו להכיל את כל מה שה' מגלגל עלינו ברחמיו הרבים, כאשר מצד אחד רוב העם אינו נאמן בברית, ומאידך – ה' מתגלה עלינו ומרעיף עלינו אהבה באופן ניכר, ודברי הנחמה של הנביאים הולכים ומתגשמים. הרב חיים דוידוביץ' כבר החל בחודשים הקודמים לבאר את נבואות ישעיהו, והחודש הוא עומד על הקשר הישיר בין נבואת הפתיחה של ישעיה לבין שירת האזינו וכלל דברי התורה ביחס ליעודו של עם ישראל. הרב דוידוביץ' מוכיח ביד אמן את מה שידוע לנו מרבותינו, כי לא להוסיף על דברי תורה באו נביאינו, כי אם להזהיר ולחזק על אותה תורה נצחית שנתנה מפי משה. הצורות השונות של תאור הגאולה, כפי שמתבטאות בתורה, מקבלות בנביא משנה תוקף, וחז"ל הקדושים מעמידים אותנו על כך, שבכח התשובה אנחנו יכולים להטות את מהלך ההיסטוריה לכיוון גאולה בהדר ובתפארת ללא יסורים מיותרים.

מי שראה את החשיבות העצומה של כינון מדינה יהודית כאן בארץ עוד בטרם ביאת המשיח היה הגאון האדיר רבי יששכר טייכטאל, בעל ה'אם הבנים שמחה', אשר ספרו נכתב בדמע ובדם, בשנות התופת הנוראות. הרב בצלאל גנו פותח החודש סדרה חדשה, ובה מובאות מספרו הקדוש, אשר מחייבים כל בן-תורה מבקש אמת לצלול לעומק הסוגיה העצומה של ארץ-ישראל ומרכזיותה בחיי האומה, וכל המסתעף מכך.

הרב אליהו ברים ממשיך את הדרושיח המרתק שבין אליהו לבן-ציון אודות דרכי העבודה הנרצים לפניו יתברך, כאשר מקלפים את

דברי הרב פרופ' אברהם שטיינברג שליט"א

ראש מכון האנציקלופדיה התלמודית ומחבר האנציקלופדיה ההלכתית-רפואית

בכנס ההשקה לחוברת 'מדינה של תורה'

הכלל היסודי הזה, שהציבור שונה מהיחיד בענייני פיקוח נפש, עובר כחוט השני בהרכבה מאד סוגיות, שכמדינה - ההתמודדות שונה מאשר בין יחיד ליחיד. למשל, אנחנו נמצאים עכשיו בתקופת המגפה הקשה העולמית, וגם אצלנו במדינת ישראל - מגפת הקורונה - שרבים חללים הפילה וממשיכה להפיל. ואילו היינו מגיעים למצב שבו היינו צריכים להחליט במי לטפל ראשונה בגלל שהיה, נניח, מחסור במכשירי הנשמה או במיטות של טיפול נמרץ - הכללים להצלת האנשים לפי סדר מסוים הם כללים של מדינה. במצב של אחד מול אחד, בוודאי יש חיוב לעשות הכל כדי להציל כל נפש. אבל כאשר יש רבים, כאשר יש קבוצה גדולה, ובפרט כאשר אנו חיים במדינה שאמורה לקבוע את

סדרי הקדימויות באופן ממלכתי, שהרי אילולא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו, ודינא דמלכותא דינא - לכן נקבעו כללים שהם אמנם מדינתיים, אבל מסתבר שהם גם תואמים את עקרונות ההלכה. מבלי להכנס בפרוט לסוגיות השונות שנוגעות לקדימות בהצלה במצבי פיקוח

חובה נעימה היא לי להודות לאגודת 'קדושת ציון' ולרב חיים איינהורן על הקונטרס המצוין 'מדינה של תורה' - מדינת הלכה בראי רבותינו, שיוצא לאור לזכר נשמתו של מו"ר הגאון האמתי מרן רבי זלמן נחמיה גולדברג זצוק"ל. זוהי באמת מלאכה גדולה, חשובה ומדויקת, שראויה לכל השבחים. אני אדבר בשיחה הקצרה הזו על זוית אחת שקושרת את המדינה עם התורה, והיא בתחום הרפואה.

ידוע, שבהלכות פיקוח נפש ישנו הבדל מהותי בין פיקוח נפש של יחיד לפיקוח נפש של ציבור. את היסודות לכך ביסס מאד מרן פוסק הדור הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, חמיו של הגרז"נ זצ"ל. הגמרא אומרת, שגחלת של מתכת ברה"ר - מותר

לכבותה בשבת, והסיבה לכך היא שברה"ר יכולים לעבור אנשים עיוורים, אנשים זקנים, אנשים נכים שיתקלו בגחלת ויפגעו, ולכן זה הופך להיות פיקוח נפש, למרות שאצל היחיד, שיכול להזהר בזה, אין היתר זה, כי הוא צריך להזהר, ולכן לא נוצר מצב של פיקוח נפש^[*].

[*] הערת המערכת - הרב שטיינברג השתמש כאן במושג 'פיקוח נפש' באופן מושאל, שהרי אילו הייתה זו גחלת של עץ לא היה היתר לכבותה אף ברשות הרבים, וההיתר בגחלת של מתכת הוא משום שכיבויה אינו אלא איסור דרבנן ובמקום היוקא רבים התירו, אלא שעיקר כוונתו של הרב הייתה להמחיש את ההבדל בין ההתייחסות ההלכתית במקום רבים למקום יחיד, והבדל זה אכן מומחש בדוגמא זו.

הרעיון, ולפיו הציבור הוא יחידה בפני עצמה, ואיננו רק סך היחידים, אלא הוא גורם בפני עצמו - מאפשר למשל לקבל החלטות של חלוקת משאבים מוגבלים גם בתנאי רגיעה. כי אם, למשל, מנהל בית חולים מקבל תקציב מסוים, אזי אילו ההלכה הייתה אומרת שקודם

כל צריך לעשות מה שניתן כדי להציל חיים גם אם הם כרגע לא בפנינו, לכאורה היינו צריכים להגיד לאותו מנהל בית חולים, שאת כל התקציב שיש לו - ישקיע בבניית כמה שיותר מיטות טיפול נמרץ, כמה שיותר חדרי ניתוח, כמה שיותר

קניית תרופות שברור שהן מצילות חיים, ולהזניח לחלוטין מחלקות אחרות, שאין בהן יסוד כזה של פיקוח נפש, בוודאי לא באופן מיידי, כגון מחלקת עור ומניעת מחלות, וכן מחקר ותרופות לאיכות חיים, ולא דווקא להארכת חיים - אילו הייתה ההלכה מחייבת שכך צריך לנהוג, אי אפשר היה לנהל בית חולים. ובית חולים הוא דוגמא קטנה, כמובן. המדינה כולה היא באותו מצב. ולכן באמת נקבע גם להלכה, שאם יש חולה בפנינו, אז צריך לעשות מה שאפשר כדי להציל את חייו. אבל אם החולה עדיין לא בפנינו, אז הציבור, כציבור שיש לו צרכים שמאפיינים אותו, רשאי לחלק את המשאבים שיש לו בצורה כזו, שאמנם חלק חשוב ילך למטרות של הצלת חיים בעתיד לכשיזדקקו לזה, אבל מותר גם להקצות משאבים לתחומים שמשפרים את איכות החיים, שהם חלק ממה שציבור צריך כדי לחיות כציבור. ולכן באמת, מדינה שרוצה להתנהל על-פי התורה צריכה להציג את הדילמות השונות שמתעוררות בציבור רחב, ובוודאי במדינה, וגדולי הפוסקים צריכים להכריע באיזה מקרה ההצעות של המדינה תואמות את ההלכה ולכן כך צריך לנהוג, ובאילו מקרים צריך לשנות את הנטייה של השלטונות כדי להתאים את הפתרונות לעמדת התורה וההלכה.

כל טוב לכולם, ובריאות שלמה לכל המאזינים והצופים.

נפש - הכללים שהמדינה קובעת במידה רבה חופפים לכללים של ההלכה.

אנחנו עומדים עכשיו בפני שאלה אחרת של קדימות, וזה קצת שונה, וזה הענין של מתן החיסונים, שמשם עכשיו אנחנו מדברים ערב תחילת מתן החיסונים נגד נגיף הקורונה. בהבדל מהדוגמא הקודמת, ששם זו שאלה של חיים ומוות באופן מוחלט - שכן אם אני צריך להקדים מישהו לתת לו את מכונת הנשמה, זה שלא יקבל את המכונה ימות - בענין החיסון המצב הוא קצת שונה, כי כאן לא מדובר

שמישהו יקבל ומישהו אחר לא יקבל, הרי התקוה היא שכל מי שירצה, ומאד מומלץ שירצה, ויכל בסופו של דבר להתחסן - אבל פה השאלה היא מי קודם למי, למרות שבסוף כולם יקבלו. יש לזה כמובן נפקא מינה, הרי ככל שמתחסנים מוקדם יותר יש פוטנציאל יותר גדול שהחיים ינצלו, אבל בסופו של דבר כולם יקבלו את החיסון, וגם כאן המדינה קבעה דברים שהם תואמים את ההלכה במובן הזה, שמי שרבים זקוקים לו ובלעדיהם אי אפשר להציל רבים - למשל צוותות רפואיים - קודמים למי שרק מצילים את עצמם. וכן מי שללא החיסון חיינו בסכנה הרבה יותר גדולה, כגון קשישים ואנשים עם מחלות רקע - קודמים לאלה שהסכנה שלהם הרבה יותר נמוכה - הכללים האלה, כאמור, הם כללים שתואמים את ההלכה.

כך בעצם, בכל תחום שאנחנו נוגעים בו בענין רפואי ציבורי - לציבור יש עמדה, והציבור יכול לקבוע, ובלבד שמה שהוא קובע אכן תואם את דעת תורה וההלכה, וכך צריך להסתכל על הדברים.

הדוגמאות רבות מספור, זה לא רק כמו בקורונה הענין של מכשיר הנשמה, כל שנה מתמודדים עם סל בריאות כשהתקציב הוא מוגבל, ויש תרופות שאילו היינו יכולים להכניס את כולן - היינו יכולים להציל הרבה אנשים, אבל מכיון שאין תקציב לכולן - צריך לקבוע סדרי קדימות, ועוד הרבה מהדברים האלה.

דברי הרב יהודה אפשטיין

יו"ר אגודת 'קדושת ציון'

בכנס ההשקפה לחוברת 'מדינה של תורה'

אבל לא עוד! הגיע הזמן, שקהל יראי ה' יעמיד את התורה במקומה הראוי. לא תהא כהנת כפונדקית, לא יתכן שהשקפת העולם הכפרנית המערבית הדמוקרטית הליברלית - לא יתכן שהם יעמידו מערכת שלמה של מדינה, של חוקים, של צבא, של משטרה, של מערכת משפט, של חקלאות, של כל דבר - כל דבר הם יעמידו, ואנחנו נתכנס בתוך בית המדרש ורק נדון מה היה פעם עם השור והפרה ונחליט שזה לא רלוונטי להיום וכו', וכל פעם שעולה נושא ציבורי, אז אומרים - כמובן, אנחנו לא באים לחזור לימי הביניים...

אז אני מסכים, אנחנו אכן לא נחזור לימי הביניים, אנחנו נחזור למעמד הר סיני, נחזור לימי התפארת של האומה שלנו, של בית ראשון, של בית שני במדה מסוימת, כשהחשמונאים קמו והכניעו את המתיוונים והקימו כאן שלטון של תורה. ואני רוצה להגיד גם לאחינו הטועים, שעדיין רחוקים ממצוות היום - שלטון של תורה יהיה לטובת כלל האומה - לטובת יראי ה', לטובת אלו שעדיין לא זכו - זה יהיה הדבר הטוב ביותר, כי זה מה שניתן בסיני, זו המהות של האומה שלנו, ולא יתכן שהאומה שלנו תלך אחר בורות נשברים, אחר דרכים עקלקלות.

אנחנו רואים לדוגמא את מערכת המשפט, שלפני כמה עשרות שנים כולם חשבו מי יודע מה - כולם היום יודעים שזה הכל שחיתות אחת גדולה. וזה לא רק שם, זה בכל מקום, לא יתכן, שהצבא יתנהל על-פי כללים מערביים

ברוכים הבאים, חנוכה שמח לכולם, אנחנו שמחים להיות אתכם, השנה עקב המגבלות אנחנו בעיקר משדרים לכם דרך המסך, אבל זכינו באמת בימי חנוכה אלו להוציא חוברת שעמלנו עליה רבות, חוברת בשם 'מדינה של תורה', שבה מובאים דברי רבותינו גדולי התורה - ר' יוסף חיים זוננפלד, מרן הרב שך, החזון איש, גדולי האדמו"רים, גדולי רבני ספרד - תראו איך שכולם מדברים על הנושא של מדינה של תורה, שמדינה צריכה להתנהל על פי תורה. ובימי החנוכה זה ממש מתאים, כי מי שמבין באמת יודע על מה הייתה המלחמה בין החשמונאים ליוונים, ויותר מזה - בין החשמונאים

למתיוונים, שזה היה הלב של המערכה - המערכה על המהות של עם ישראל, שזה הנושא שאגודת 'קדושת ציון' לקחה על עצמה להנחיל לציבור, קודם כל לציבור יראי ה' ואח"כ לכלל הציבור. העיקרון הוא שהמהות שלנו זה היותנו אומה, אומה שיודעת את ה', ואומה מתנהלת לפי כללים, לפי חוקים, והחוקה שלנו, של האומה היהודית - נתנה בהר סיני. זאת חוקת התורה, זאת התורה לא תהא מוחלפת. זה שקמו כל מיני אנשים בדורות האחרונים וניסו לתת צורה אחרת לעם ישראל, לתת חוקים אחרים, לתת תורות שונות, לתת פילוסופיות אחרות, לתת השקפת עולם שאינה עולה בקנה אחד עם התורה - זה האסון הגדול שניחת עלינו, וקהל היראים - במקום להעמיד חלופה, נאלץ בכורח הנסיבות רק להיות במגננה עד היום.

אחרת, בפועל אנחנו פה, בפועל אנחנו צריכים לנהל את חיינו על-פי התורה לפני ביאת המשיח ואחרי ביאת המשיח, ולכן זה בכלל לא משנה מה השקפה בנושאי גאולה, מה ההשקפה הפוליטית - המציאות של מליוני יהודים שחיים פה, חיים בארץ-ישראל - זה מחייב. כמו שהחזון איש הבין כשהוא הגיע לפה, שחייבים להחיות את סדר זרעים ולקיים את כל הדינים בכל הדקדוקים - כך זה בכל הנושאים, ולא רק בנושאים הקהילתיים, השכונתיים, אלא ברמה של מדינה, ברמה של מקרו - איך חברת החשמל מתנהלת, איך בתי חולים מתנהלים, איך הצבא מתנהל, איך כל דבר ודבר מתנהל על-פי תורתנו הקדושה. אנחנו לא מתביישים בזה, אנחנו לא מפחדים מאף אחד. שוב - אני קורא לאחינו הטועים שעדיין לא זכו לאור התורה - שיבינו עד כמה הדמוקרטיה שבנו היא חוכא ואטלולא, זה לא מחזיק שום דבר, ושבאמת יבואו ויראו את הטוב האמתי. וככל שאנחנו יראי ה', ככל שלומדי התורה באמת ישכילו להבין את הנושא של להיות אומה וללמוד מתוך מגמה לכונן מדינה של תורה ולדאוג לכלל - אז גם אחינו הטועים על כרחם יגידו אמן ויבינו, שזו הדרך הנכונה.

אז באמת, אנחנו שמחים ביום הזה שזכינו שיש לנו מרצים מאד חשובים שהגיעו, לצערנו מורנו הרב יואל שוורץ לא חש בטוב והוא לא יוכל להופיע, אנחנו מבקשים להתפלל לרפואת מורנו הרב יואל בן לאה, אבל זכינו שיהיו אנשים אחרים, לרבנים ידועים וחשובים, שכל אחד מההיבט שלו יסביר את הנושאים כאן. אני רוצה להודות לכל העוסקים בחוברת ובערב המשודר הזה, בראש ובראשונה הרב חיים איינהורן שמשמש עשה הכל מריש ועד סוף, והרב אברהם שיינמן שתמיד עומד לשרותנו, אנשים נוספים - הרב רונר, הרב טופרוביץ' שתמיד עוזר ומסייע - תודה רבה לכל מי שעזר וסייע. ותקוותנו, שבימים אלו, בימי החנוכה, נקבל את העזו והתעצומות לומר את דבר ה' ברמה - זאת התורה לא תהא מוחלפת, זאת החוקה של עם ישראל, ובעזרת ה' יבוא היום, והחזון יהפך למציאות.

- לא יתכן, שמלחמות של עם ישראל ינוהלו על-פי אמנת ג'נבה ולא על-פי החומש, ולא על-פי המשנה והגמרא והרמב"ם. לא יתכן, שכל מערכות החיים שלנו ינוהלו על-ידי חוקים שהם הפך תורתנו הקדושה, וחשוב להעמיד את היסוד הזה - ההלכות, החוקים, המצוות - כולם נובעים ממושגים, מרעיונות, מהלב של התורה, שעומד בניגוד מוחלט, מוחלט, מוחלט לכל מה שהתרבות המערבית, שהיא ממשיכת תרבות יוון - בכל מה שהיא מייצגת בכל נושא ונושא. זה לא משנה כמה - בעצם זה שהתרבות המערבית העמידה את האדם ואת האושר המדומה שלו במרכז ההווה, בעוד שאצלנו רצון ה' זה הקובע, וזה גם טובת האדם. ומי שלא מבין את זה לא מבין כלום. זה כל המערכת, זה לא יעזור אם נזרוק שלושה שופטים מושחתים ושונאי תורה מבית המשפט ונשים שם אנשים יותר יראים, ימנים, לא יודע איך קוראים לזה, לא על זה אנחנו מדברים! אנחנו מדברים על להעמיד את כל אורחות החיים שלנו על פי התורה הקדושה, וזה יכול להתבצע בהחלט בימים שלנו במדינה מודרנית עם כל החידושים הטכנולוגיים!

זכינו לראות מסמך, הגיע לידינו מסמך מיוחד ומעניין מהימים הראשונים של המדינה, שאז הרב הרצוג מינה, מינה ממש... היו אז רבנים, גדולי התורה שאנחנו מכירים - הרב אלישיב, הרב שלמה זלמן אויערבאך, הרב עובדיה הדאיה, הרב צבי פסח פרנק, הציץ אליעזר, ממש גדולי התורה הגדולים ביותר שאנחנו מכירים, שמפיהם אנחנו חיים - הוא מינה אותם ואמר - אתה תהיה אחראי על המשטרה במדינה יהודית, ואתה תהיה אחראי על התעשייה, ואתה על החקלאות... ממש כל דבר ודבר! זו הייתה הגישה, וכמו שרואים בחוברת הזאת, שכל רבותינו הבינו שזה הנושא - שצריך לקיים כאן מדינה של תורה. זה ממש לא משנה מה אוחזים לגבי מדינת ישראל, אם זה אתחלתא דגאולה או סיפא דגלותא או עקבתא דמשיחא או בין הערביים או בין השמשות או הכל ביחד - זה בכלל לא משנה, כל אחד מבין שהיום יש כאן ריכוז יהודי עצום ועם ישראל חזר לארצו, החזון של קיבוץ גלויות התקיים כך או

ראיון עם הגאון רבי זאב רף שליט"א

רבה של מושב מתתיהו

שנינו חשבנו שהמקום שלנו זה בארץ ישראל, לא כאן בארה"ב. אבל זה נשכח מהר. שנתיים אחרי זה משהי ששמעה על מתתיהו, שזו קהילה שמתחילה בארץ

ישראל, ואין להם רב. היא טלפנה לאשתי, שנלך ביחד לארץ, "והבעל שלך יהיה הרב שמה". אז הייתי

כבר תשע שנים ברכנות במיאמי. היו לי שלוש מאות משפחות בקהילה, ולכן לא הייתי כל כך זריז לשמוע ללכת למתתיהו עם אחת-עשרה משפחות, במקום שומם. אבל התייעצתי עם הרבי שלי, הרב גיפטר זצ"ל, שהיה ראש הישיבה בטעלו [ארה"ב] - הוא היה זה ששלח אותי למיאמי. ודימייתי שהוא יאמר לי להישאר במיאמי. אך הוא אמר לי - תלך לשם עם עיניים פתוחות לראות אם

תוכל להתפרנס שמה, ואם כן

- תרוץ שמה, כי העתיד זה בארץ ישראל. אם יש לך הזדמנות לפתח יישוב חדש בארץ ישראל, אין דבר יותר חשוב מזה. שמענו לעצה, הלכנו לכאן לראות, והחלטנו לעלות לארץ ולייצר מקום תורה חדש כאן בארץ ישראל.

הגדה ימים באים... ושבתי את שבות עמי ישראל ובנו ערים נשמות וישבו ונטעו כרמים ושתו את יינם ועשו גנות ואכלו את פריהם... ונטעתי על אדמתם ולא

ינחשו עוד מעל אדמתם אשר נתתי להם אומר ה' אלהיך (עמוס ט).

• איך מגיע רב קהילה מחו"ל, חניך ישיבת טעלו בארה"ב ותלמיד של הרב גיפטר זצ"ל, להיכנס לעסק הזה של להיות רב של מושב חקלאי חרדי בארץ ישראל, משהו לא שגרתי?

כן. אז אני אגיד לכם את הסיפור. הייתי רב במיאמי שבע שנים, ובאותו זמן היה פילוג בקהילה והתחילו בית כנסת אחר, כל השנים היה רב בית כנסת אחד בשכונה

הזאת, והבעל'בתיים שלי אמרו שאני צריך קצת מנוחה ושלחו אותי ואת אשתי לארץ ישראל - זה היה בתשמ"א - מפני שלא הייתי אף פעם בארץ, חשבו שזה יהיה מנוחה בשבילי מהפוליטיקה בקהילה. כשחזרנו לארצות הברית,

• באיזו שנה מדובר?

עלינו בתשמ"ג. זה שנתיים אחרי שהיינו בפעם הראשונה כתיירים.

[*] נודה לירדינו הרב יהודה טאוב, מחבר הספר החדש 'ונמעתם', והרב יואל יצחק ברמן, פעיל בנושא ההתישבות החרדית ההוצנקות בארץ-הקודש, שראינו את הרב שליט"א.

בארץ. ומיד אחרי זה היתה לי איזו עצה, מחשבה, להעביר את כל הקהילה שלי ממיאמי לכאן. אני כבר דיברתי עם הממשלה כאן, ונתנו לי מקום בבית שמש, שאז היתה רק בתחילתה, אבל אחרי כן ידעתי שזה לא יהיה אפשרי, כי למצוא פרנסה לכל אחד בקהילה ולבוא קהילה מאוחדת זה בלתי אפשרי, אז הדבר נשכח ממני לשנתיים, עד שהגיעה ההזדמנות של מתתיהו.

● **יש עכשיו הרבה התעניינות מאנשים בחוץ לארץ על הנושא הזה לבוא להתיישב כאן בארץ. ממש בשנה האחרונה, אולי קצת לפני זה. האם הרב חושב שאין תחליף לביקור בארץ בשביל לחוש ולהרגיש, לראות בעיניים, או שאפשר על ידי שמיעה ועל ידי בירורים בצורה לא ישירה? מה הרב אומר על זה?**

חז"ל אומרים - 'אין דומה שמיעה לראייה'. וגם הכלי יקר' אומר, שאף על פי שמשוה רבנו לא זכה להיכנס לארץ, מכל מקום הוא זכה לראות את הארץ. זה גם כן עניין. אפילו אם לא יכולים להגיע לכאן פיזית, אז סתם לראות את הארץ זה משפיע על האדם.

● **עד כמה הרב מרגיש שעבודת האדמה מחברת את האנשים לחיבת הארץ? מה המשמעות המעשית של חיבה זו, ואיך מכוונים את החיבה הזאת שתהיה לפי כוונת התורה?**

חשוב לחבר את האדם לארץ ישראל.

העניין הוא, שיש באמת שתי אידיאולוגיות בעולם.

● **לפי מה שראינו כתוב, בשנת תשמ"א הוקם מתתיהו. ואתם הגעתם שנתיים אחרי שזה הוקם?**

כן. זה הוקם על ידי אחת-עשרה משפחות, אפילו פחות מזה, שכמה שנים בארה"ב באו ביחד לתכנן עלייה, הם עלו בתשמ"א, אני חושב, והם עלו למבוא-חרון ללמוד איך לנהל מושב שיתופי, ואחרי כן עלו, אני חושב בתשמ"ב, למתתיהו. היה להם רב קהילה שלא האריך זמן שם במתתיהו, והיו שנה בלי רב, עד שאני הגעתי לכאן.

● **הם עלו לארץ בשביל לעסוק בחקלאות?**

הם עלו לארץ כדי להתיישב בארץ לקיים מצוות יישוב ארץ ישראל, אבל כל אחד ידע שלעלות בשנים הללו כיחידים היה מאוד מאוד קשה להתאקלם או להיות קבועים בארץ. אז

חשבו שאם הם יעלו כמושב שיתופי, זה יאפשר להם להיות קבועים, וכדי להיות מושב שיתופי - היה עניין של חקלאות. אז ממילא הם בחרו באמצעי הזה של מושב שיתופי, מושב חקלאי, כדי לקיים את המצווה של יישוב ארץ בצורה שתתקיים בידם, ולא יצטרכו לעזוב מפני הפרנסה או מפני שקשה כיחידים, כשכל אחד עולה להתיישב כאן.

● **הרב הזכיר, שבעצם שנתיים לפני שהגיע בתור רב, הגיע כדי לבקר כאן בארץ, בשביל מנוחה. כמה השפעה הייתה לביקור הזה על ההחלטה שהגיעה אחר כך?**

הרבה, הרבה. אחרי שהיינו כאן שלושה שבועות, ותרנו את כל הארץ בעצמנו, לא כמו תיירים עם איזו קבוצה או משהו כזה, התאהבנו

של העולם הזה, נטיעת אילנות כדי לקטוף את הפירות בעולם הבא.

זה נותן לאדם תחושה שהוא עובד קשה והשכר הוא לעתיד לבוא, לא כאן בעולם הזה.

זה חיים אחרים אם אדם חי כך, או אם הוא חי לאכול ולשתות כי מחר נמות.

ולכן, אדם שמתחבר לאדמה, לכאן, לארץ ישראל, בצורה כזאת - זה משפיע עליו.

"עולם הזה" - יש שיש להם הפילוסופיה של אכול ושתה כי מחר נמות, שכל עניין העולם הזה הוא ליהנות ולהתענג כאן וזהו.

והשקפת התורה היא שהעולם הזה הוא מקום העשייה, כאן מקום שעובדים בו ועושים, והשכר הוא בעולם הבא, זה ענין נצחי.

המאירי אומר, שהעולם הבא הוא פרי העולם הזה, זה לא עולם אחר. כאן אנחנו זורעים ועושים את ההכנה, ושם קוצרים את הפירות.

אז זה נקרא ההשקפה של ה"פרי", וזה מה שיש לארץ ישראל להשפיע על האדם.

כאן ההשקפה של הפרי היא מאוד מאוד חזקה, באווירה, אווירה של ארץ ישראל.

יש מדרש בו כתוב, שכשאברהם אבינו - קודם לך לך' - הגיע לארץ, ראה עובדי ע"ז זורעים וחורשים, והוא אמר - זה המקום שאני רוצה לגדל בו את בני אם יהיו לי בנים. והוא הגיע לחוץ לארץ וראה עובדי ע"ז אוכלים

ושותים, אז הוא אמר - זה לא המקום. הכוונה, שהוא ראה שבארץ ישראל ישנה ההשקפה של ה"פרי" - לעבוד עכשיו, כדי שיהיה שכר עתידי. זו ההשקפה שבאוויר כאן.

ובחוץ לארץ ההשקפה, האווירה, היא - אכול ושתה כי מחר נמות.

זאת לא אומרת שבחוץ לארץ לא יכולים לעשות קהילות מאוד נהדרות, אבל צריכים להילחם נגד האווירה שמה. וזאת לא אומרת שכאן בארץ לא יכולים לחיות חיים חילוניים - לדאבוננו, יש הרבה כזה - אבל כאן צריכים להילחם נגד האווירה כדי לחיות ככה, ושמה צריכים להילחם נגד האווירה כדי לחיות חיי תורה.

כל העניין של נטיעת פירות, זה העניין שהקב"ה אומר - כשאני בראתי את העולם, גם נטעתי אילנות של פירות בגן עדן. זה כל העניין

הגאון רבי זאב לף שליט"א במעמד פדיון נטעי רבנו

• איך יכולים אנשים שאינם מתעסקים בעבודת האדמה לסגל גם הם לעצמם את חיבת הארץ?

אם הוא לא עוסק בחקלאות - אבל למעשה החתם סופר אומר שכל דבר שמיישב את העם בארץ ומחבר אותו לאדמה, כל דבר שאדם יעשה - או שהוא עובד אדמה או עובד במשרד, כל דבר שמיישב את העם - זה נקרא ישוב ארץ ישראל, כי אדם צריך להיות מיושב כאן. וכל זה שמיישב אותו יותר, מחבר אותו יותר לארץ, אז זה גם כן עניין של ישוב ארץ ישראל ואכן, גם זה בעצם מחבר את האדם לארצת ישראל.

• מדוע עזבו את החקלאות במושב?

העניין היה כך - זה לא היה ענין של ביטול החקלאות לשם ביטול החקלאות, אלא זה

- יש עדיין עצים במושב, אנשים נוטעים עצים בחצרות הפרטיות היום? כמה עצים בגינה, או משהו כזה?

כן, בוודאי, כמעט כל אחד יש לו גינה. יש לנו אישית - יש לי עצים של אתרוגים בגינה שלי.

ויש לכל אחד ואחד עצים של פירות, כל מיני פירות, שואלים הרבה שאלות על הפרשת תרומות ומעשרות, ובשמיטה יש שיעורים להכנה לשמיטה - איך לשמור את הגינות האלו להלכה.

- עכשיו כבר מתחילים הכנה לשמיטה?

עדיין לא, אחרי פסח מסתמא נתחיל בשיעורים בהכנה לשמיטה.

- איך אפשר לחבב את שנת השמיטה על הציבור - את המצוות של שמיטה וענייניה?

העניין הראשון - ללמוד. ללמוד את העניינים, לראות שיש שולחן ערוך מלא, שבחוק לארץ לא מכירים את זה בכלל, אבל אם לומדים על זה - יש קשר מצד הלימוד. וגם כאן - כששומרים את זה, מי ששמר שמיטה אחת אינו דומה למי שאף פעם לא שמר את העניינים האלו.

בחוק לארץ לכל הפחות יכולים עכשיו להיות - היום זה קל דרך ה'זום' או בדרך אחרת - להיות להם קשר עם אנשים כאן ששומרים שמיטה, שידעו מה באמת קורה, איך נראים חיי היום-יום בשנת השמיטה, שזה שונה לגמרי ממה שהוא כל השנים. ובפרט בכשרות הפירות, ומה שצריכים לוודא. לא כמו בחוק לארץ, שהולכים לכל ירקן וקונים ולא צריכים לדעת שום דבר על הפירות, שזה כשר אפילו אם אין לו הכשר או משהו. כאן צריכים לדעת - הפירות נכרי' וה'אוצר בית דין', וכל מיני דברים, גם לפירות עצמם.

היה ענין של ביטול המושב השיתופי, כי אחרי כמה וכמה שנים התברר שחיים שיתופיים לא מתאימים לאנשים שעלו מארה"ב. כל הענין של שיתופיות וסוציאליזם - זה לא עובד. ואחרי שהפרידו את השיתופיות, היה חייב כל אחד לעבוד לפרנסה של עצמו ולא היה מתאים להמשיך את החקלאות כדי שיתפרנסו כל היחידים. אז כל אחד הלך לעבוד כמה שהוא היה עובד קודם שבא לכאן או במשהו אחר. אנשים שבאו לכאן היו עורכי דין, גם היה פרופסור לכימיה, גם אחד שעבד עבור רשויות המיסים ברה"ב,

אחד היה שערן. כל אחד היה צריך לחפש פרנסה במקום אחר, אז ממילא בוטלה החקלאות.

אחד היה שערן. כל אחד היה צריך לחפש פרנסה במקום אחר, אז ממילא בוטלה החקלאות.

אמנם עדיין יש לנו המגרשים שלנו - השדות, שהם לא במתתיהו, הם נמצאים קרוב לשעלבים. היה כרם וגם שדה של פלחה, ומשכירים את זה, אבל עכשיו חידשנו גם את הענין של להתעסק בעצמנו - חלק מהאנשים - עם אתרוגים. זרענו פרדס אתרוגים, אנחנו כבר אחרי ערלה, ויש גם מחשבה לעשות הידרופוניקה בשמיטה מעל הקרקע, משהו שלפי החזו"א זה בסדר בשמיטה, וגם שיהיה נקי מחרקים, ונשווק את זה גם כן. זה גם עניין שהמושב מנהל, אבל זה פרנסה ליחידים שעוסקים בזה.

- זה חבל שכבר לא עוסקים בקרקע?

היו אנשים שבאמת התחברו לגמרי, גם זה שהיה שערן בחוק לארץ, ואחד שהיה עורך דין - הם עסקו בכרם ונהנו מזה מאוד. עבדו קשה. אבל הם הזקינו, היום לא היה להם אפשרות להמשיך ככה. היו לנו לא רק חקלאים. היו לנו גם עופות, גם לשחיטה, וכל המושב עסקו בזה, זה חיבר את האנשים, שעבדו ביחד, והיה להם קשר ממש ישיר עם האדמה. זה היה עניין מאוד חיובי, אבל למעשה - מפני הצרכים האחרים הוצרכו לעזוב את זה.

גינה כזאת, מה לנטוע, מה להקדים, יש איזה שיקולים בזה?

אני לא יודע. אבל יש שהם חייבים במצוות התלויות בארץ מן התורה, ויש רק מדרבנן, אז עצים כמו כרם, שהוא בוודאי חייב מן התורה, "תירוש", "ויצהר", או זיתים - יש ענין לכאורה להעדיף את זה, מפני שבזה מקיימים את המצוות מן התורה. אע"פ שבזמן הזה רוב הראשונים סוברים שכל מצוות תרומות ומעשרות זה רק דרבנן, אבל זה דרבנן שיש לו עיקר מן התורה, ושאר הדברים הם רק דרבנן של דרבנן, אז הם במדרגה פחותה מזה. אבל יש גם ענין של ירקות, של כלאים שיקולים לשמור.

חויץ מזה שיש העדפה בפירות אילן ובפרט כרם וזיתים - אני לא יודע אם יש עדיפות בדברים אחרים.

מה שאדם יכול לעשות, מה שיקול לטפל בזה, כל אחד לפי האפשרות שלו - זה מה שיהיה טוב לו.

• **איך** הרב רואה את התהליכים ההיסטוריים המתרחשים בהקשר לחזרת עם ישראל לארץ ישראל, מה התפקיד שלנו בעת הזאת ולאן מועדות פנינו? לאן אנחנו מגיעים?

בסדר - אז כך: לפי הרבנים שלי, לפי השיטה שאני הולך בה, אנחנו עדיין בתקופה של עקבתא דמשיחא, עדיין לא הגיעה הגאולה, אבל כמו שהרב מפוניבז' אמר - אם תשאלו אותי אם משיח הגיע, אם הגאולה הגיעה, לא הגיע. אבל אם תשאלו אותי אם אני שומע את עקבותיו, אני שומע את העקבות.

אני חושב ככה - יש נצ"ב, שקודם שהקב"ה משנה את ההנהגה בעולם, הוא עושה כמו ניסיון, לראות אם אנחנו מוכנים לאותו שינוי הנהגה.

כשמשוח יבוא, יהיו כמה וכמה שינויים בעולם. לא יהיה שעבוד מלכויות, וכל עם ישראל יהיו ביחד בארץ ישראל, ויהיה בית מקדש.

אני שמעתי פעם מהרב קוק מרחובות, שעשו מגבית ליישיבה שלו, ואיזשהו אדם שלא היה כל כך שומר תומ"צ היה אורח הכבוד במגבית, והביאו לו סל של פירות לבחור באותו אירוע. הוא לקח תפוח, ואחרי שהתפוח בידו הוא חושב - מה אני אעשה, אני יודע אם הפרישו תרומות ומעשרות? אם זה ערלה? אם אני אוכל את זה אולי אני עובר על כמה איסורים, אם אני לא אוכל את זה אני מבייש את האורח של הלילה וזה יהיה הפסד גדול ליישיבה.

פתאום הוא נזכר שהוא בחוץ לארץ, והתפוח אין לו תרומות, מעשרות, ערלה, אין שום דבר. אז הוא עשה ברכה ואכל. הוא אמר, שאז הוא הכיר שבארץ ישראל - גם התפוחים לובשים כיפות. בחו"ל התפוח זה רק תפוח.

אז בן אדם שמכיר שיש כל כך הרבה מצוות גם בפירות - הוא רואה שהתורה זה חלק מעצם החיים שלו, אין דבר בחיים שלא לובש כיפה, זה מה שעושה רושם על האדם.

• **הרב** היה ממליץ, אם היה אפשר, שיהודים בעיר, לא רק במושב כמו אצלכם - שיהודים בעיר ינסו להשתדל לקנות בית עם קרקע ואדמה, שאפשר יהיה לנטוע בה עצים? לו יצויר שהיה אפשר מבחינת המחירים, לקנות בתים עם קרקע ליד הבית, שכל אחד יהיה לו עצים וכדומה?

כן, אדרבה, אולי לא יתפרנס מזה, אבל לכל הפחות שתהיה לו איזה תחושה שהוא מחובר לזה - יש מצווה לנטוע עצים, ולהפריש תרומות ומעשרות. יש אומרים, שמצוות ישוב ארץ ישראל תלויה בקיום מצוותיה (ראה רש"י ב"ב ס"א, 6). אז בוודאי, אם מי שהוא בחוץ לארץ קונה קרקע כאן כדי לקיים מצוות התלויות בארץ - כל שכן מי שגר כאן יש לו עניין נוסף לקיים מצוות התלויות בארץ מהתוצרת שלו, מהגינה שלו, בוודאי.

• **יש** איזה שיקולים תורניים או הלכתיים להעדיף איזה סוג נטיעות? בן אדם שיש לו

מכל המקומות. האם אנחנו יכולים לגור ביחד, כמו שנאמר בברכת החודש - "ויקבץ נדחינו... חברים כל ישראל".

אז ככה אני רואה את ההיסטוריה מאז הגעת יהודים לאמריקה, אחרי כן קום המדינה, ומלחמת ששת הימים, וקיבוץ גלויות של רוסיה ושל אתיופיה. אז כל זה, אני חושב, הוא ניסיון, הקדמה לשינוי ההנהגה שיהיה בעז"ה בקרוב עם ביאת המשיח.

- **אגודת 'קדושת ציון'** מתעסקת במבט התורני של עם ישראל כאומה החיה בארצה, נחלת ה', נושא שהרב הרחיב עליו במאמר שאנחנו מביאים בגליון. האם הרב היה חשוף לפעילות של האגודה, שהיא כעת מתקיימת בעיקר בתחום

החינוכי, ומה יש לרב לומר על הפעילות? הרב ראה כמה מהגליונות האחרונים?

כן. לא היה כל כך מוכר לי, עכשיו אני מכיר את זה יותר, ואני מאוד מאוד חושב שזה ענין חשוב שכל בני אדם, גם הגרים כאן, וגם כן בוודאי אלו שעדיין לא גרים כאן, שהם בחוץ לארץ - ככל שהם ידעו יותר, ככל שלומדים יותר, מבינים יותר. עיקר ההשפעה, עיקר הקירוב אפילו, הוא דרך לימוד התורה, ודרך ידיעת מה באמת השקפת התורה על הענינים. ככל שאדם יודע יותר, הוא יכול להחשיב את הדברים יותר, אז מה שהמוכן הזה עושה זה מאוד מאוד חשוב. וכפי מה שראיתי, עושים על זה עבודה מאוד מעולה, ואני מקווה שיצליחו, ואם אני יכול לעזור יותר - אני מוכן לעזור גם כן.

■ **תצליחו.** תודה על הזכות.

אני חושב שהקב"ה מנסה אותנו, מ-300-200 שנה אחורה התחיל הניסיון.

הדבר הראשון היה ביטול שעבוד מלכויות חלקי, הכוונה היא שאמריקה זה שונה מכל הגלויות.

בכל הגלויות אמנם נתנו זכויות לעם ישראל, ליהודים שגרו בארצם, אבל הם נתנו את זה והם היו יכולים לקחת את זה.

באמריקה, היסוד שלה הוא שאלו זכויות שמוענקות לאדם מעצם מציאותו. הממשלה לא 'נותנת' את הזכויות, אלא זו זכות שיש לאדם, אז זה ביטול שעבוד מלכויות במקצת. והקב"ה מנסה - מה תעשו במצב בו אתם בני חורין מהממשלה, שלא צריכים לתת לכם זכויות, האם תשתמשו בזה

להיות יותר מחוברים לי ומחוברים לתורה, או ח"ו להיות חופשיים מהתורה? יש שעוברים את הניסיון, ויש שנכשלים.

אחרי זה הקב"ה נתן לנו את הדבר השני, ארץ ישראל. עכשיו יש לנו, ב"ה, חלקים בארץ ישראל. ויש ניסיון - אם אנחנו נחשב את זה ונחשיב את זה, ומי שהוא יכול יבוא לגור כאן, ואפילו אלו שלא באים לכל הפחות מחשיבים את ענין יישוב ארץ ישראל ומרגישים שחסר להם משהו, או שלא. יש עוברים, ויש נכשלים.

אחרי זה הקב"ה נתן לנו את המקומות הקדושים, בתשכ"ז. המקומות הקדושים והכותל המערבי הוא גם כן עניין חלקי של מקדש וקדושה. וה' מנסה אותנו - האם אנחנו נעריך את זה, האם נשתמש בזה כמו שצריך, או לא. יש עוברים, ויש נכשלים.

אחרי כן היה הענין של קיבוץ גלויות. באו מאתיופיה, מרוסיה, מאמריקה,

תפקידו של העם היהודי

הגאון רבי זאב ל"ף שליט"א

רב המושב מתתיהו

קדושה. כל עוד הוא שומר על הרמוניה עם הקוד האתי הבסיסי שהוכתב על ידי ה' לכלל האנושות, הוא יזכה בחלק לעולם הבא. היה אפשר להסיק, כי יהודי שחי את אותו אורח חיים - למרות שהוא מתרשל בשמירה על 606 מצוות - יש בסיס חיובי לחייו - לא יותר גרוע מאשר לא־יהודי. אולם הספרא מלמד אותנו אחרת. היהודי קיים למטרה שונה לחלוטין: ליצור מקדש - מקום של קדושה שבו תמצא ותורגש נוכחות ה'. המקדש הזה מתגלם בכל יהודי ויהודי. כל יהודי שאינו מצליח לקדש את עצמו ולנהל חיים של קדושה כפי שהוגדרו במצוות התורה - למעשה הורס את המקדש האישי שלו. הוא מצטרף לשורות נבוכדנצר וחבריו, מהרסי המקדש.

כדי לקדם את היותנו עם לבדר ישכון, מלמדים אותנו רבותינו, כי "מדד הקדוש ברוך הוא כל הארצות ולא מצא ארץ שראויה לינתן לישראל, אלא ארץ ישראל" (ויקרא כג יג). ארץ ישראל היא ארץ קדושה, הארץ שה' מפקח עליה באופן אישי בכל עת, הארץ שה' מכנה כארץ שלו. עם ישראל היא האומה הקדושה - האומה הראויה להשגחה אלהית ישירה, האומה שה' מכנה אומה שלו. כך ארץ ישראל ועם ישראל משלימים זה את זה בצורה מושלמת.

ארץ ישראל מספקת את המצע, שעליו מוטל עלינו לפתח את הפוטנציאל שלנו להיות אומה מקודשת ויחודית [בניגוד מוחלט להשקפת האידיאולוגיה הציונית החילונית, הרואה בארץ ישראל כמקום שנועד עבורנו על-מנת להפוך סוף סוף לאומה ככל האומות, על כל חטאיהם וחולשותיהם].

כבר בפסוק הראשון בתורה, מלמדים אותנו חז"ל, ורש"י בעקבותיהם, את אותו רעיון, ולפיו ארץ ישראל משמשת כמקומו של עם מיוחד בקדושתו - "לא היה צריך להתחיל את התורה אלא

חלק ממה שאכתוב להלן הם דברים פשוטים ובוודאי מוכרים לקורא. אף על פי כן, כפי שמזהיר הרמח"ל בתחילת 'מסילת ישרים', מה שהוא פשוט ומובן מאליו - לעיתים קרובות מרוב היותו פשוט, הוא נעלם או נשכח.

עם ישראל נבחר על ידי ה' להיות אומה מקודשת, אשר מטרת קיומה תהיה לייצג את ה' בכל התחומים - 'ממלכת כהנים וגוי קדוש'. התורה ניתנה לנו על-מנת להדריכנו - כיחידים וכאומה - בהתאם למשימה נשגבת זו.

על-מנת להשיג את מטרתנו, צוה עלינו ה' להפריד את עצמנו מהעמים האחרים. עלינו להיות אומה נפרדת, שונים ומיוחדים במטרתנו הקדושה. כפי שהתורה מורה - "ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי" (ויקרא ט). בספרא כתוב על פסוק זה: "אם מובדלים אתם מן העמים - הרי אתם לשמי, ואם לאו - הרי אתם של נבוכדנצר מלך בבל וחבריו". מקובל להבין בדברי הספרא, שאם לא נהיה נבדלים מן הגויים, נזכה להגנה מאת ה', ואם לאו - הוא ימסור אותנו ביד אויבינו. ואף שהכלל הזה הוא ודאי נכון ואמתי - כאשר מעיינים בדקדוק במילים של הספרא נראה, כי לא זה הרעיון שהוא בא להביע כאן. בדברים שלהלן אנסה להציע הסבר אחר לספרא, אשר יותר הולם את פשט המילים.

גוי נדרש לשמור רק שבע מצוות. אורח החיים שלו יכול להיות אורח חיים של חולין, נטול

[*] תורגם מתוך מאמרו של הרב "Where is the Religious Aliyah from the West To Dwell in" (היכן העלייה הדתית מארצות המערב?), המופיע בספר "the Palace - Perspectives on Eretz Yisrael" (לשכון בארמון; תובנות על ארץ ישראל - בעריכת צביה ארליך-קליין, פלדהיים, 1991) - ניתן להשיג בחנויות הספרים.

העמים והאדמות שהוא יצר. רק על בסיס ההיגיון הזה איננו גנבים, ולא רוצחים. התורה, כבר בתחילתה, מניחה את היסודות לצורת היחס שלנו למצוות ולמאורעות המתרחשים בעולם.

אינן זה מקרי, שהלקח הזה נלמד דרך ארץ ישראל. מקורותינו מדגישים, כי רק בארץ ישראל יכולה להיות חברה תורנית שאינה מושפעת מערכים ומדדים זרים - חברה המבוססת על מערכת הערכים והמוסר של התורה בלבד, חברה מובדלת, מורשת בתכונות המיוחדות של הארץ, ומשופרת על ידיהן.

החלק השני, המכיל אתרוב כלל ישראל, הם אלה שהולכים בעקבות הדרכת רבי ישמעאל (מנחות טז): ומשלים תורה עם עיסוק גשמי. התורה היא, כמובן, מרכז חייהם, ועיסוק החולין שלהם משני. על כל פנים, התורה אינה העיסוק הבלעדי שלהם.

אני מאמין, כי רעיון זה של הרב מבריסק - יש לו ישום מקביל לארץ. גם היא מחולקת לשני חלקים. ירושלים היא התחום העיקרי של הכהנים והלוויים, עם בית המקדש במרכזה. שאר ארץ ישראל היא בעיקר הטריטוריה של השבטים האחרים.

הגמרא (פסחים טז) שואלת, מדוע הפירות המובחרים של הגליל לא נמצאו גדלים במקום זאת בירושלים, ומדוע המעיינות החמים של טבריה לא היו ממוקמים בירושלים. הגמרא משיבה, שכאשר העם היהודי עלה לבית המקדש שלוש פעמים בשנה כדי לקיים את מצוות העלייה לרגל, הקב"ה רצה שהם יבצעו את המצווה כולה 'לשם שמים'. הוא לא רצה שתהיה להם סיבה אפשרית אחרת של פירות טעימים או מעיינות חמים.

ובכל זאת, פירות טעימים אכן צומחים בגליל, ומעיינות חמים אכן נמצאים בטבריה, שגם הם חלק מארץ הקודש. עובדה זו מצביעה על תובנה חשובה בתמונה הכוללת של ארץ ישראל. למרות שירושלים שמורה לרוחניות, הארץ כולה קדושה.

מ'החדש הזה לכם', שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל, ומה טעם פתח בבראשית? שלא יאמרו אומות העולם לישראל - ליסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים". הקב"ה מודיע לנו, כי הוא ברא את העולם, וממילא שלו היא, לקחתה מאשר ישר בעיניו ולתתה לאשר ישר בעיניו.

תשובה זו לא נועדה עבור העמים - הרי ברור שהם לא מקבלים רעיון זה וכן ניתן לדייק בדברי רש"י, שלומד זאת מהפסוק "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים - הרי שההגדה, ההודעה, היא לעמו, ולא לעמים אחרים). התשובה נתנה עבורנו, זה אנחנו שאמורים לראות בברור שארץ ישראל היא שלנו באופן לגיטימי, שניתנה לנו על ידי ה'. אבל יש כאן לקח עמוק יותר -

מדוע הוטל עלינו לכבוש את ארץ ישראל משבעה עמים שהתגוררו בה במשך מאות שנים? למה נקבע שאנחנו צריכים להרוג את הגברים, הנשים, והילדים של האומות האלה? למה ארץ ישראל הייתה צריכה לעבור לרשותנו באופן שכל-כך 'מזמין' ביקורת ושאלה, שכל התורה תצטרך להתחיל מבראשית רק כדי לתת עליה תשובה?

אמנם באמת נראה, שה' ביקש ללמד אותנו לקח משמעותי ביותר, שהוא יסוד התורה כולה. זוהי ההקדמה הנחוצה לפני שנוכל לגשת אפילו למצווה הראשונה. הלקח הזה הוא, שהבסיס לאתיקה ולמוסר שלנו, לסטנדרטים ולערכים שלנו, הוא מקור יחיד - ה' יתברך. אם הוא אומר לכבוש ולהרוג, זה מה שהוא 'ערכי' ו'מוסרי'. כאשר ה' מצריך שיהיה רחמים ושלום, אז זה מה ש'ערכי' במקרה זה. למערכת הערכים שלנו לא יכול להיות שום בסיס אחר מאשר התורה הכתובה והמסורה. על ידי קביעת צורת כיבוש ארץ ישראל באופן מפוקפק לכאורה, הבורא אילץ אותנו למקד את תשומת לבנו על הבסיס היחיד שיש לנו למעשינו. הוא הבורא של כל מה שקיים, ורק הוא יכול להכתיב את הגדרות ההתנהגות הנאותה בין

המדרש (בראשית רבה ל"ח ט) מספר, כי אברהם אבינו נסע מארץ לארץ בחיפוש אחר המקום הטוב ביותר עבור ילדיו. בארם הוא הבחין באנשים אוכלים ושותים והוללים, והוא קיווה שצאצאיו לא יגורו שם. לעומת זאת, הוא הבחין בתושבי ארץ ישראל מנכשים, חורשים ושותלים, וקיווה שזה יהיה מקום המגורים של צאצאיו.

מדרש זה מפתיע בכך שהוא מצביע על תכונות הטמונות באווירה של ארץ מסוימת [יש לזכור, כי אחר הכל, תושבי שתי הארצות הללו היו עובדי אלילים].

עצם האוויר של חוץ לארץ תורם לחומרנות, לניצול המשאבים הפיזיים של העולם לסיפוק מיידו וגירוי חושני – גישה של 'עולם הזה'. ארץ ישראל, לעומת זאת, מסייעת לעמל עבור סיפוק עתידי, עבור פירות עתידיים – גם במובן החומרי. זו אוריינטציה של 'עולם הבא'. אברהם אבינו הכיר בכך, שבמקום כזה יוכלו צאצאיו לממש את מלוא הפוטנציאל שלהם, לא משנה מה עיסוקם.

נכון הדבר, שניתן להתגבר על הסביבה, בין אם היא של ארץ ישראל ובין אם היא של חוץ לארץ, במידה רבה. יהודי שחי בחוץ לארץ יכול להחליט לא להיכנע לחומרנות. גם בארץ ישראל, מי שנחוש לעשות זאת יכול לחיות חיים של נהנתנות. אחרי הכל, סדום הייתה בארץ ישראל. עם זאת, עבור אחד המבקש בכנות לעבוד את ה' בצורה הטובה ביותר, ארץ ישראל היא המקום היחיד בעולם, המספק סביבה פוריה ונוחה לכך. לא רק בעבר ובעתיד, אלא גם בהווה.

אנו נזכרים מדי יום באמת זו. בכל פעם שאנו אוכלים ארוחה, לאחר שמספקים את התיאבון שלנו הגופני, אנו נדרשים על-ידי התורה לברך ברכת המזון. היא מורכבת משלוש ברכות מן התורה, ורביעית שהיא מדרבנן. בראשונה מבין שלוש הברכות שהן מן התורה, אנו מכירים בכך שה' הוא מקור כל המזון. בשנייה אנו מודים לה' על האוכל ועל ארץ ישראל. בברכה זו אנו מזכירים גם את בריתו של ה' איתנו ואת התורה. הברכה השלישית היא תפילה לבניה מחדש של ירושלים והחזרת בית המקדש ושושלת בית דוד.

ירושלים היא המקבילה לשבת לוי ולתפקיד היחודי של אותו המיעוט. שאר הארץ הקדושה מקבילה לשאר העם ולתפקיד הרוב, שהוא השילוב של הרוח והחומר.

החתם סופר (צפירוש על סוטה לו) מסביר, כי כל עיסוק של פרנסה המתבצע בארץ ישראל נכלל במצווה של ישוב ארץ ישראל, ובארץ ישראל חל דינו של רבי ישמעאל [נצריך לקחת על עצמו עיסוק גשמי]! חקלאות או מסחר, תעשייה או עבודה סוציאלית, רפואה או הנדסה... מה שעוזר ליישב את העם בארץ, ככל שזה נראה משהו גשמי – לפי ההגדרה, הוא מצווה בארץ ישראל. כתוצאה מכך, ההיבטים הפיזיים והגשמיים של הארץ הם גם חפצים של קדושה, כלים לעבודת ה'.

רעיון זה גם מתברר מתוך גרסתו של הגר"א של הברכה האחרונה, ברכת מעין שלש. הגר"א משמיט את הביטוי "ונאכל מפריה [של ארץ ישראל] ונשבע מטובה". מקורו הוא הגמרא בסוטה (ד), המדברת על רצונו של משה רבינו להיכנס לארץ ישראל נשאלת השאלה: "וכי לאכול מפריה הוא צריך או לשבוע מטובה הוא צריך? ! אלא כך אמר משה – הרבה מצות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בארץ ישראל, אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי". המשמעות היא, שאכילת פירותיה אינה סיבה ראויה לשבח לחמוד את ארץ ישראל, והגר"א משמיט אותה מהברכה.

ביצד, אם כן, נוכל להבין את גרסת הגר"א לתחילת ברכה זו, המכילה את המשפט הבא – "ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית והנחלת לאבותינו לאכול מפריה ולשבוע מטובה?"

הסתירה מיושבת, כאשר אנו מיישמים את המושג הנ"ל של החלוקה של ארץ ישראל. הפתיחה של הברכה מתיחסת לארץ ישראל בכללה. אנו מזכירים את הפרי, שכן דווקא דרך הפרי אנחנו מגיעים למטרה שלנו, של עבודת האלים בארץ הקודש המורחבת. עם זאת, סיומת הברכה מתיחסת באופן ספציפי לבניין ירושלים, היכן שההתייחסות לפירות ולטוב החומרי אינה במקומה.

הגמרא במסכת סוטה נוגעת למשה רבינו, לוי שמקומו היה בירושלים. מאכן הקונטציה השלילית של הרצון להיכנס עבור הפירות.

לאור הדיון בנוגע למטרת ארץ ישראל, אנו יכולים להסביר את הפסוק הזה באופן הבא:

האבן עזרא מסביר, שהאיסור של 'לא תחמוד' דורש מאדם להכיר בכך, שכל הרכוש נתון מאת ה' לבעליו. אדם אינו חומד את מה שנמצא לחלוטין מחוץ לתחום שלו נלמשל, האיכר אינו חושק בבתו של המלך, אותה הוא רק מעריך מרחוק.

לאור פירוש זה, הפסוק המצוטט לעיל מקבל משמעות חדשה. על העם היהודי לחדש את יחסיו עם ה' שלוש פעמים בשנה, על ידי שכולם שורים תחת קדושת ירושלים. לאחר מכן הם חוזרים הביתה כדי לחיות את חיי הימים שלהם בארץ ישראל עצמה - עם מקודש בחברה מקודשת, המקיימים מצוות חקלאיות רבות עם תוצרת של ארץ קדושה. אומות העולם יכירו בכך, שארץ ישראל היא דבר שמחוץ לתחום שלהם. כשהם תופסים עד כמה היא לא מתאימה לדרכים ולמטרות שלהם, דרכי העולם הזה, הם יאבדו עניין בה. רק כאשר אנו שוכנים בארץ ישראל באופן חילוני הדומה ומקביל לצורת החיים של אומות העולם - העמים מדמיינים שגם להם יש קשר אליה - ואז הם חומדים את הארץ.

זוהי תמונה כללית של האופן שבו הדברים נועדו להתנהל עבור עם ישראל המתגורר בארץ ישראל. למרות שכל אדם חייב לפעול בהתאם לנסיבותיו היחודיות, על היהודי לישמר על מודעות למשימתו של כלל ישראל כבריאה. בעוד שיהודי בוודי יכול להגיע לרמה גבוהה יחסית בכל מקום, אין אפשרות להגשים את יעודנו הלאומי בשום מקום מלבד בארץ ישראל.

נקודה חשובה לבן התורה לשקול היא זו: רק אלה שמקבלים את מלוא ההשלכות של התחלת התורה מבראשית, כפי שהוסבר לעיל - רק הם נמצאים בעמדה של להיות חלק מהבאת תוכניתו של ה' לידי הגשמה.

לומר כל זאת אחר כל תוספת של כמה גרמים להרכב הפיזי שלנו, ולא משנה היכן אנחנו גרים - זה דבר שאולי לא נראה רלוונטי במיוחד. אבל באמת הוא רלוונטי מאד. יהודי חייב למקד את תשומת לבו למטרה של יצירת החומר. כל תודה על האוכל חייבת לכלול אזכור של ארץ ישראל וירושלים, כי רק דרך ארץ ישראל, המרכיבים החומריים של העולם באים לידי שימוש באופן הנשגב והאידיאלי ביותר.

ובכל זאת, אנו עשויים לדמיין שאנחנו יכולים להזכיר מדי יום את האידיאל תוך כדי שאנו ממשיכים לחיות את חיינו בין האומות באופן פחות מאידיאלי. לחיות בנפרד יהיה נחמד, נוכח לומר, אבל כאשר לי עצמי - די לי אם אתמוג עם המדינה המארכת שלי. התורה

אומרת לנו אחרת. אם נשכון בדרך, אז "וישכן ישראל בטח בדרך" (דברים לב) בביטחון. אם, לעומת זאת, לא נבחר לעשות זאת מרצון, אז בדידות של סוג אחר תיכפה עלינו. "איכה ישבה בדרך?" הוא, זכור, פסוק הפתיחה של הקינות.

מי יוכל לספור כמה פעמים ניסינו להיטמע בין האומות? ועם זאת, כמו השמן שלעולם אינו יכול להתמזג עם נוזלים אחרים, גם אנו נידונים להישאר נפרדים. רבנו חיים מוולוז'ין ניסח זאת בתמציתיות: "אם היהודי לא עושה קידוש, אז הגוי עושה הבדלה". או שנפרד ונקדש את עצמנו, או שהעניין יטופל לנו בדרכים הרבה יותר כואבות.

ה'תרופה' האולטימטיבית לכל צרותיו של היהודי בין העמים יכולה להיות רק חזרה לארצנו, לחיות שם חיים יהודיים לחלוטין בקדושתן.

התבוננו בפסוק: "ולא יחמד איש את ארצך בעלתך לראות את פני ה' אלהיך שלש פעמים בשנה" (שמות לז). האם לא היה די בכך, שאף אחד לא היה לוקח את הארץ? מדוע היה צורך להבטיח שאף אחד גם לא 'יחמוד' את הארץ?

הן גאלתי אתכם אחרית כראשית הרב בעלאל גנז

היה שעבוד וצרה, ואין זה בלא חטא. ודבר כזה א"צ רק חטא קטן להכריע, ודבר זה מבואר מאוד למי שיבין". עיי"ש באריכות דבריו.

וכן מבואר בשל"ה מסכת פסחים (א"ת קכ"ג-קכ"ד), שגלות מצרים הייתה מוכרחה מצד **עצמה ומצד השלמת הבריאה עצמה.**

לעומת זאת, הגלות שנוצרה כהמשך לחורבן - לא הייתה מוכרחה מצד עצמה, ואם לא היו חוטאים היו נשארים בא"י, וכל התיקונים היו מתקיימים משם. וכמבואר ב"אור החיים" (ויקרא כ"ה מ) -

"וא"ת, א"כ לא היו ישראל חוטאים וגולים מי היה מברר המתבררים עתה בתפוצות ישראל? דע. כי אם לא היו ישראל חוטאים, היה להם כח לברר ניצוצות הקדושות במקום שהם, מכל המקומות אשר באו שם. משא"כ לאחר חטאם, דחלש כוחם. ולואי שתשיג ידם במקום עצמו אשר שם הניצוצות".

הרי למדנו, שסיבת גלות מצרים שונה בתכליתה מסיבת הגלות שאחר החורבן, אמנם **צורת** גאולת מצרים אכן משליכה על **צורת** הגאולה העתידה.

נבחן את צורתו ומצבו הרוחני של עם ישראל ערב יציאתו ממצרים.

ביחזקאל כ נאמר: "ואמרת אליהם כה אמר ה' אלהים, ביום בחרי בישראל ואשא ידי לזרע בית יעקב, ואודע להם בארץ מצרים, ואשא ידי להם לאמר אני ה' אלהיכם... ואומר אליהם, איש שיקוצי עיניו השליכו ובגלולי מצרים [בעבודה זרה של מצרים - מצודות] אל תטמאו אני ה' אלהיכם. וימרו בי [הם] הרשעים, רובם של ישראל שמתו בג' ימי האפילה - רש"י] ולא אבו לשמוע אלי. איש את שיקוצי עיניהם לא השליכו ואת גלולי מצרים לא עזבו, ואומר לשפוך

בימים אלו, בהם אנו עומדים ועוסקים בחודש הגאולה ממצרים, ובהתאם לכך שתהליכי הגאולה העתידה הושוו לגאולת מצרים, כפי שנאמר - "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מ"ה ז טו), נבחן כמה מהתובנות העולות מההשוואה הנ"ל.

יש להבחין בין **סיבת** הגלות והגאולה, לבין **צורת** ואופני הגאולה.

גלות מצרים הייתה מוכרחת כפי שנגזר כברית בין הבתרים, ללא ציון סיבה מפורשת בתורה. **היא לא באה בעקבות חטא זה או אחר.**

ואמנם מצינו בגמרא סוגיה, בה דנו בסיבה לגלות מצרים, וכן למדנו בנדרים לב. - "אמר רבי אבהו: מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו מאתים ועשר שנים? מפני שעשה אנגריא בת"ח... ושמואל אמר מפני שהפריז על מידותיו של הקב"ה שאמר במה אדע... ורבי יוחנן אמר מפני שהפריש בני אדם מלהכנס תחת כנפי השכינה...".

אלא שכבר כתב המהר"ל בנבורות ה' פ"ט, שמטרת גלות מצרים לעולם הייתה כדי שע"י הגאולה ממנה יתפרסם גילוי אהותו בעולם, אלא ששעבוד וצרה יכולים לצאת לפועל רק ע"י חטא כלשהו.

משמעות דבריו, שהחטא לא היה **סיבת** הגלות, אלא רק הגורם **ליציאתו לפועל.** ובלשון המהר"ל:

"ועתה לא יקשה לך, כי כל כך שקול החטא הזה של אברהם להביא עונש גדול על זרע אברהם?

כי בוודאי מצד עצמו ראוי שיהיה מתפרסם מציאות הש"ת בעולם, כי מה היה נחשב העולם אם לא נודע ונתפרסם מציאותי ית' בעולם? **רק שצריך חטא מה להוציא דבר אל הפועל.** דסוף סוף

מתבוססת בדמיך ואומר לך בדמיך חיי ואומר לך בדמיך חיי" (יחזקאל טו ז).

ועדיין בשעת קריעת ים סוף קטרגו המלאכים - מדוע הקב"ה עושה נס לישראל, הרי הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז.

למרות כל זאת, הרי הקב"ה גאל את אבותינו ממצרים. מדוע? קודם כל כי הגאולה היא צורך גבוה למטרת בריאת העולם של גילוי שכינה בתחוננים, ו"כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו, יצרתיו אף עשיתיו" (ישעיה מג ז), וכמו שהבאנו לעיל מיחזקאל - "ואעש למען שמי לבלתי החל לעיני הגויים אשר המה בתוכם אשר

נודעתי לעיניהם להוציאם מארץ מצרים" (יחזקאל כ ט), ובנוסף - מפני הברית שכרת עם אבותינו, וברית אינה ניתנת להפרה בשום תנאי! וכן נאמר - "וישמע להים את נאקתם ויזכור את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב" (שמות כ ד).

והנה הבטחת "הן גאלתי אתכם אחרית כראשית" - ודאי היא מקבילה לעניין זה, שגם בגאולה העתידה יגאלנו ה' משתי סיבות אלו. גם אם לא תהיה בידינו כל זכות. "ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה". וכמאמר יחזקאל (לו כ) - "לכן אמור לבית ישראל, כה אמר אד-ני ה' לא למענכם אני עושה בית ישראל, כי אם לשם קדשי אשר חיללתם בגויים אשר באתם שם".

ובנוסף, גם בגלל הברית שכרת עמנו להיות לו לעם סגולה. וכפי שכתב הרמח"ל בדעת תבונות (פ"ו ט) -

"את נחמתנו בענינו, כי לא על מעשינו יפקוד, ולא לזכותנו ימתין, או מחסרון מעשים יחליפנו ח"ו, אלא מפני השבועה אשר נשבע לאבותינו והברית אשר כרת. הנה **אפילו אם לא יהיה זכות בישראל - כשיגע עת מועד, יום נסתם בלבו, הנה עכ"פ יושיענו וודאי**. כי אדון כל הוא ויכול לעשות כן כשהוא רוצה".

חמתי עליהם לבלתי החל לעיני הגויים אשר ואעש למען שמי לבלתי החל לעיני הגויים אשר המה בתוכם אשר נודעתי לעיניהם להוציאם מארץ מצרים [שלא יתחלל שמי, מאחר שנודעתי להם והבטחתיים להוציאם והכירו מצרים שהם עמי. אלו הייתי משחיתם, היו אומרים איביהם מבלתי יכולת בידו להוציאם - רש"י]"

ואכן בחז"ל מפורש, שכהקדמה לקיום מצוות קרבן פסח היו חייבים לפרוש מע"ז (כמובא במדרש שמות רבה טו ז) על הפסוק "משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם ושחטו הפסח" (שמות יב כב) - "משכו ידיכם מעבודה זרה".

גם מבואר בחז"ל, שהפרו ברית מילה, כמובא ברמב"ן (שמות יב כג) - "ומן הידוע שהיו ישראל במצרים רעים וחטאים

מאד. ובטלו גם המילה, דכתיב (יחזקאל כ ט) 'וימרו בי ולא אבו לשמוע אלי. איש את שיקוצי עיניהם לא השליכו, ואת גילולי מצרים לא עזבו, ואומר לשפוך עליהם חמתי עליהם בתוך ארץ מצרים וגו'. וכתוב (יהושע כד ז) 'הסירו את אלהים אשר עבדו אבותיכם בעבר הנהר ובמצרים, ועבדו את ה'". ועל כן ארך גלותם שלושים שנה [יותר מארבע מאות] והיה ראוי שיתארך יותר, אלא שצעקו והרבו בתפילה. וזה טעם 'ויאנחו מן עבודה ויזעקו ותעל שועתם. וישמע להים את נאקתם'. והנה צעקת בני" באה אלי. וכתוב 'ונצעק אל ה' אלהי אבותינו וישמע את קולנו וירא את ענינו ואת עמלינו את לחצנו'. כי לא היו ראויים להגאל לפני הקץ שבא. אלא שקבל צעקתם ונאקתם מפני הצער הגדול שהיו בו".

וביחזקאל טז מתואר מצב שפל וירוד ביותר, ככתוב "ואת ערום וערירה" (רמב"ם פסוקים ז, כב ט). וכתב רש"י (שמות יו ז) - "שלא היה בידם מצוות להתעסק בהן כדי שיגאלו ונתן להם שתי מצוות דם פסח ודם מילה". והקב"ה היה 'מוכרח', כביכול, לתת להם מצוות כדי שיגאלו - דם פסח ודם ברית, כפי שנאמר - "ואעבור עליך ואראך

להגאולה. והבין, כי בעוד הגלות שולט נכסה מפתח של הגאולה וכו'. נלכך שאל 'מי אנכי, זכי אוציא' ב.ג.].

והשי"ת השיבו 'כי אהיה עמך' וגו'. והיינו כי החושך יכסה ארץ ותיכף כשיצאו מן הגלות ישנתו למעליותא, ויתרוממו ויתקיימו אצל הר סיני, כעניין שכתוב - "ואשא אתכם על כנפי נשרים", שבאו במהירות מרעמסס לסוכות, והכל רמז על המדרגות, **שנהפכו כרעג** להיות אנשים אחרים".

ומסיום השפ"א, ומקיש לדור הגאולה - "וכמו כן יש לנו לקוות בגלות המר הזה, שלא להיות נואש ח"ו בראות שפלותנו מלבר ומלגו, שאין מוכנים לשום מדרגה קטנה של מדרגות אבותינו, לומר איך נוכל לעבוד בביהמ"ק ולראות פני ה' שלש פעמים בשנה.

כי כשיתן הש"י ויגאלנו, יתעורר הפנימיות שיש בנו להיות נהפכים כרעג לעלות למדרגות עליונות כבשנים הקדמוניות כנ"ל. הש"י ימהר גאולתנו במהרה בימינו אמן".

נמצאנו למדים מדברי השפת אמת, כי ההסתכלות על מצבנו הכללי אינה כ"כ פשוטה ומוכנת מאליה, כפי הנראה בעיני בשר.

למרות שכפי הנראה לעיניים מצבנו שפל מאד, ולא נראה שאנו שייכים כלל לגאולה - הרי שהמראה החיצוני יכול להטעות. ויתכן שהמצב הוא שלמות פנימית, הגם שאין לה ביטוי חיצוני במעשים. אבל ברגע גילוי הגאולה - הכל יתהפך כרעג, והפנימיות תפרוץ החוצה.

"וכימי אתך מארץ מצרים אראנו נפלאות".

ותחזינה עינינו בשוב ה' לציון ברחמים, ובשוב העבודה לדביר הבית, בכ"א. ■

[תגובות: GANZBBB@GMAIL.COM]

וכן כותב האור החיים" (ויקרא כה כט) -

"ואם יראה האדון, כי אין כח בעם לסבול חבלים עוד, ורבו חובותיהם למעלה ראש ואפס בהם כח הסבל, והיה ממכרו עד שנת היובל, שהוא זמן המוגבל לגאולה בעתה. ואז, ויצא ביובל ושב לאחוזתו. **כי קץ הגלות ישנו אפילו יהיו ישראל רשעים ח"ו**".

אבל בפנימיות העניין - הדברים יורדים לעומק נוסף.

על הפסוק "וירא אלהים את בני ישראל וידע אלהים" (שמות 3 כט), אומר המדרש (שמו"ר פ לז), שעשו תשובה הבינונים, וגם הרשעים הרהרו לעשות תשובה, דכתיב 'התאנה חנטה פגיה'. ובהמשך המדרש שם - "וידע אלהים - שאפילו אחד בחברו לא היה יודע, אלא הקב"ה לבדו". המדרש, אם כן, מדייק מהלשון 'וידע אלהים', שהוא בלבד ידע, ולא אחד בחברו.

ומוסף השפ"א לדייק בדרך המדרש, שהייתה כאן נקודה שרק הקב"ה בעצמו ידעה ולא אף אחד אחר, (ת"מ, ד"ה נמדרש) -

"וי"ל, שגם הם עצמם לא יכלו להוציא מחשבתן מהכח אל הפועל וכו', שיש מחשבה שלא נגמרה עדיין, שגם האדם עצמו אין מבינה, זולת הבורא ית' אשר הוא בוחן לבות וכליות. כמ"ש חז"ל עד שלא נוצרה המחשבה בלבו של אדם כבר היא גלויה לפניך. כי החושך יכסה ארץ, לכן אף שהיו ליבות בני טובים, לא היו יכולים לברר אצלם פנימיותם".

מבואר בדבריו, שיתכן מצב, שבפנימיות ישנה שלמות, למרות שאינו בא לידי ביטוי במעשים החיצוניים.

ומוסף השפ"א (מ"ט): "והנה משה רבינו ע"ה אמר: 'מי אנכי כו' וכי אוציא'. ודרשו חז"ל - מה זכות יש להם.

וחלילה שילשין רבינו משה ע"ה על ישראל אשר בחר בו הש"י, ומסר נפשו עבורנו בכל עת.

אכן בוודאי, מאחר שהיה מיוחד לשליחות, ידע הגלות על בוריו, וידע כי עדיין אינם מוכנים

השתא הכא
לשנה הזה
בארעא דישראל!

We'll Help You

Join the thousands of Americans living happy & fulfilling lives in vibrant Torah communities throughout Eretz Yisroel.

Helping Families Move to Eretz Yisroel
732.655.4125

NEW Check out employment opportunities
on our Job Board! jobs.naavakodesh.org

בידינו לכתוב את חזון הגאולה הרב הראל הביך

והנה, בציבור רווחות שתי גישות שונות ואף מנוגדות בנוגע לתפקידנו כנגאלים: גישה אחת גורסת כי אנו אין לנו אלא לשמר את התורה והמעשים הטובים שבידינו, ולהיות ראויים להיגאל, ותו לא. לפי גישה זו, אין בידינו לדעת כיצד תיראה הגאולה. גישה זו נתמכת, בין היתר,

בדברי הרמב"ם (סלכות מלפני יצ"ג): "וכל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו, שדברים סתומין הן אצל הנביאים. גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו, אלא לפי הכרע הפסוקים, ולפיכך יש להם מחלוקת בדברים אלו". ממילא, טוענים האוחזים בגישה זו, אין גם הרבה מה להתכונן לקראתה - מלבד החובות המוטלות עלינו גם ככה - אחיזה בכל הכוח במצוות הנהוגות בזמן גלות, וריבוי בתורה ויראת שמים.

גישה שנייה גורסת כי חלק מרכזי מהציפייה לגאולה הוא **התכוננות למצב של גאולה**. לפי גישה זו, אמנם לא כל פרטי הגאולה ידועים לנו, אך יש חלק שידוע לנו - ולחלק הזה אנחנו יכולים ואף מחויבים להתכונן. עלינו למצות עד תום את הלימוד וההתכוננות, ולהקטין למינימום את החלק העמום, שעליו אמר הרמב"ם ש'לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו'.

לדוגמה: איננו יודעים במדויק כיצד יראה הקשר בינינו ובין הקב"ה, אבל אנחנו יכולים

הציפייה לגאולה ולבנין בית המקדש - היא מיסודות אמונת ישראל. האמונה בגאולה נמנתה בתוך י"ג עיקרי האמונה של הרמב"ם, והציפייה אליה הוזכרה כאחד הדברים הבודדים ששואלים עליהם את האדם מיד עם כניסתו לעולם האמת (שם 6), ואף היותה כידוע סלע המחלוקת בין היהודים ובין כתות ואומות שונות במשך הדורות.

אמנם לא כל פרטי הגאולה ידועים לנו, אך יש חלק שידוע לנו - ולחלק הזה אנחנו יכולים ואף מחויבים להתכונן. עלינו למצות עד תום את הלימוד וההתכוננות, ולהקטין למינימום את החלק העמום, שעליו אמר הרמב"ם ש'לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו'

במאה השנים האחרונות, זכינו לדחיפות עידוד מאת גדולי ישראל המובהקים, שקראו פעם אחר פעם ללימוד וביורר ענייני המקדש וקודשיו. ראשון המעוררים היה מרן החפץ חיים זצ"ל

והנה, ניתן היה לחשוב שדי בכך שיהודי יושב ומצפה לגאולה, מאמין בה ומייחל אליה בכל לבו. אולם חז"ל לימדונו שהציפייה לגאולה צריכה לכלול לא רק רצון שתהיה גאולה, אלא גם תודעה תמידית של צעידה לקראת הגאולה. בדברי חז"ל (יב"ט ו: ועוד מקומות) מתוארת הקפדה על טיהור וטהרה מאות שנים לאחור החורבן, ורש"י מבאר את הטעם לכך: 'שלא יבנה בית המקדש בימיהם'. במקום נוסף (שם 3) מתוארת הנהגתו של ר' ישמעאל בן אלישע, שלפי דעה אחת התחייב חטאת בזמן החורבן, וכתב על פנקסו: 'לכשיבנה בית המקדש, אביא חטאת שמנה'. בתקופת הגאונים, היו כהנים שגדלו צפרניים כדי להיות מוכנים למליקה, במקרה שיבנה בית המקדש בימיהם (אוצר הגאונים מעניני יז).

[*] לרגל צאת הספר החדש 'פסח לה' - עיונים בהלכות קרבן פסח

על-מנת להתכונן בלימוד ובמעשה, ולהקטין למינימום את הערפל.

והנה, במאה השנים האחרונות, זכינו לדחיפות עידוד מאת גדולי ישראל המובהקים, שקראו פעם אחר פעם ללימוד וביורר ענייני המקדש וקודשיו. ראשון המעוררים היה מרן החפץ חיים זצ"ל, שבגדלותו יגע וטרח בעשר אצבעותיו להדיר את 'אסיפת זקנים' - פירושי

למצות את הלימוד על דרכי הנבואה, מתוך ספרי הנביאים עצמם ומתוך ההלכות והכללים שכתב הרמב"ם בהלכות יסודי התורה. איננו יכולים לדעת עד תום כיצד תראה המלכות של המלך המשיח, אך בידינו ללמוד וללמד את מה שאכן ידוע לנו, מתוך דברי חז"ל וגדולי הדורות, ומתוך פסיקותיו היסודיות של הרמב"ם בהלכות מלכים ומלחמותיהם. איננו יודעים מה יהיה מאזן ההכנסות וההוצאות הכלכליות של 'מדינת המשיח', ומה בדיוק תהיינה ההתלבטויות של 'מדינה' זו, אך אנחנו יכולים כבר היום לקדם את קביעת העקרונות ההלכתיים שעליהם תושבת מערכת המיסוי שבה. איננו יודעים מה יהיה אופי היחסים בין ישראל לעמים בעידן זה, אך כבר היום אנו יכולים וצריכים להידרש לשאלת צורתו של צבא 'ישראלי', או בלשון התורה, ה'מחנה'. ועוד דוגמאות לרוב.

במרכזה של מלכות ישראל המתוקנת, נמצא בית המקדש, שמהווה משכן לא רק לשכינה אלא גם לביטויים המעשיים והארגוניים שלה בעולם - בית המקדש הוא המקום שממנו יוצאות הוראות הלכתיות לכלל ישראל (רמב"ם הלכות מנז"ט א' ב'). הוא גם המקור להשגת נבואה ורוח הקודש (וישנמי סוטה ה' ב'), ולהנחיות ברוח הקודש לכלל ישראל באורים ותומים (רמב"ם הלכות כלי המקדש י' ב-ג). גם התנהלותה של מלכות ישראל יונקת את כוחה ממינוי הסנהדרין של שבעים ואחד שבבית המקדש (הלכות מנז"ט א' א'), ויוצאת משם לרחבי הארץ ולעולם כולו.

במידה מסוימת, ניתן לומר גם על בנין המקדש והעבודה בו, שלא ידע אדם מה יהיו עד שיהיו. וגם כאן קיימות שתי גישות: גישה שמפגינה אדישות לעניין המקדש, ותולה את כל הנעשה בו במילים אלו של הרמב"ם. ולעומתה, גישה הגורסת כי עלינו לעשות כל שביכולתנו

קריאת גדולי הדור
ליורו לימוד דיני הקרבנות לקראת הגאולה
[נכתב על ידי מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א
לבקשת מערכת "תורת הקרבנות"]

בס"ד

הנה ידוע כמה טרח ויגע אותו צדיק בעל החפץ חיים שילמדו ענייני קדשים, ובזמנינו יש הרבה ושיבות שקיור לימודם הוא בסדר קדשים. והיות שמעצפים מאד שהגאולה תתקרב עוד יותר מבחיני החפץ חיים זעוק"ל אנו צריכים מאד להזדרז בלימוד הזה,

וגם זה יוסיף בהאמונה לגאולה.

וחשוב מאד שחלק מהאברכים אשר כבר למדו וחזרו ענייני נשים ונזיקין שגם ילמדו ענייני הקרבנות. ובזכות זה יעזרו שנושע בקרוב להגאולה האמיתית במהרה בימינו א.ס.

ט' כסלו תשע"ב א.ל. שטיינמן יוסף שלו' אלישיב

אלישיב

שטיינמן

בודאי הוא מצוה גדולה חיים קניבסקי נסים קרליץ

נסים קרליץ

חיים קניבסקי

האחרונים למסכתות שבסדר קודשים. עוד יגע וטרח בכתיבת 'ליקוטי הלכות', שהוא חיבור במתכונת הרי"ף המיועד להשלים את ההלכות שאינן נוהגות בזמן הגלות. החפץ חיים לא הסתפק בעשייה ספרותית, אלא הקים כולל מיוחד ללימוד קדשים (על הנומדים כגולל זה מננה מן הגרי"ש כהנמן זצ"ל, לניחם רבה של פוניב' ומייסד הישיבה נאמן לאתר השואה). מיזמים אלו שאבר את מיטב זמנו ומרצו

בית, גדרי דרך רחוקה, מניעת הערל ובני ביתו מקרבן פסח, ביקור הקרבן ממומים, אופן ועיתוי ההימנות וארגון חבורות הקרבן, דין טבילת ידיים לאכילת קודשים ושייכותו לקרבן פסח, הסבה באכילת קרבן פסח, ועוד. בסימן האחרון בספר, 'בעקבי יעקב', סיכומים והערות על סימני קרבן פסח שבספר קהילות יעקב על מסכת פסחים.

מקום מיוחד חולקת לעצמה סדרת מאמרים שעוסקים בהקרכת קרבן פסח בטומאה, על פי הכלל שטומאה דחוייה בציבור. כלל זה מעורר מספר שאלות: האם כל הטומאות דחוייה בציבור, או שרק חלק מהן? כיצד מחשבים כמה אנשים טמאים וכמה טהורים? כיצד מתיחסים לאנשים שאינם שומרי מצוות וממילא אינם מקפידים להיטהר מטומאותיהם? האם נשים תידרשנה להשתמש באמצעים תרופתיים לצורך דחיית וסת, והגעה ל"יד בניסן בטהרה?"

בספר פסח לה', השתדלתי להיענות לקריאתם של החפץ חיים וגדולי דורנו, ולברר את הלכות קרבן פסח במגמה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא: לא רק לבאר מהן שיטות הראשונים בהבנת הגמרא, ומה עומד ביסוד כל שיטה, וכיצד כל ראשון משיב על טענות חברו, אלא גם לחתור להכרעה הלכתית. ויודגש: 'לחתור' בלבד, ולא להכריע. ידעתי מן ערכי, ולא שייך שהכרעות בעניינים העומדים ברומם של עולם ייעשו על ידי ומכל מקום, בביורר הסוגיות בחתירה להלכה יש תועלת רבה, לקידום ההכרעה על ידי גדולי הפוסקים, ביום שבו נזכה והם ידרשו לסוגיות אלה. הספר יצא לאור במהדורה דיגיטלית, וניתן לקבלו בפנייה למשרדי 'קדושת ציון' או בפנייה ישירה אלי (Hareldvir@gmail.com).

של האדם הגדול בענקים, החפץ חיים, שייקר כל כך את זמנו! הלא דבר הוא!

החפץ חיים אף הרבה לעורר על כך את שומעי לקחו, בכתב ובעל פה, ונטעם טעימה קטנה מכך: 'ואל יאמר האדם דכאשר תצמח ישועת הקדוש ברוך הוא, ואז הלא יבוא משיח ואליהו, ועתידיים להגיד לנו כל חלקי הספיקות; וכמו שמוכא בגמרא פעמים רבות לענין ספיקות בשם תיקו, ואמרו המפרשים שתיקו הוא ר"ת תשבי יתרץ קושיות ואבעיות. על זה נשיב לו: אמנם הדבר כן הוא, שכל חלקי הספיקות יתבררו לנו על ידי אליהו, אבל הדברים הפשוטים המבוארים בפסוק ובביאוריהן של תורה שבעל פה המסורה לנו כמבואר בתורת כהנים ובגמרא, הלא אנו צריכין בעצמנו לדעת כפי שביכולתנו, כי הלא אליהו לא יבוא ללמוד עם כל אחד ואחד דברים שהיה יכול לדעת בעצמו, ורק הספיקות אשר אי אפשר לברר, יתגלו לנו על ידי אליהו' (מאמני החפץ חיים שנדפסו בספר מורה אור, פרק יב).

לקריאה זו של החפץ חיים, הצטרפו בשנת תשע"ב גדולי דורנו, ופרסמו מכתב שבו נאמר: "זהויות שמצפים מאד שהגאולה תתקרב, עוד יותר מבימי החפץ חיים זצוק"ל, אנו צריכים מאד להזדרז בלמוד הזה. וגם זה יוסיף בהאמונה לגאולה. וחשוב מאד שחלק מהאברכים אשר כבר למדו וחזרו עניני נשים ונוזיקין, שגם ילמדו עניני הקרבנות". על מכתב זה חתמו מרנן הגרי"ש אלישיב, הגרא"ל שטיינמן והגר"נ קרליץ, זכר צדיקים לברכה, ויבלחט"א מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א.

בימים אלו, זכיתי להשלים את עריכת ספרי פסח לה', ובו 21 מאמרים על מגוון רחב של סוגיות בהלכות קרבן פסח: הקרבה בלא

Our first video clip takes a look at some of the chinuch opportunities that currently exist for American Charedim in Eretz Yisroel. We showcased four different boys yeshivos in Ramat Beit Shemesh, and interviewed the menahalim to give you an inside perspective. nachliel.org/video-series.

אכן, שאלה אזרחית-ציבורית!

הרב יהודה אפשטיין

בהחלטה על-ידי ה'נשיאה' חיות, ואשר מקפל בתוכו - על דרך ההיפוך, כמובן - את כל הרעיון שאגודת 'קדושת ציון' באה להנחיל לציבור. וכה אמרה ה'נשיאה' - "השאלה 'מיהו יהודי שהתגייר' לענין חוק השבות שהונחה לפתחנו ושנדרשנו להכריע בה, איננה שאלה דתית, כי אם שאלה אזרחית-ציבורית".

משפט זה צריך להחרת היטב בזכרוננו, משום שבו מונח היסוד למלחמת התרבות המתנהלת מזה שנים רבות על נפש האומה, מלחמה שמתבטאת בכל היבט של החיים.

מהי התפיסה היסודית המונחת מאחורי דברי השופטת חיות? בטרם ננתח את הדברים, חשוב לציין, כי במשפט זה היא מייצגת לא רק את אותו מיעוט מתנשא שהזכרנו לעיל, כי אם את כלל ההוגים החילוניים מימין ומשמאל, ולדאבונו ישנם אף

שומרי מצוות שסבורים כמותה. הבה נתבונן -

החילוק בין שאלות 'דתיות' לשאלות 'אזרחיות-ציבוריות' לא היה מוכר בעם ישראל מאז היותו לעם ועד לפרוץ האמנציפציה באירופה לפני כמאתיים שנה. התורה, המורה את הליכות חיינו בכל שטח ובכל תחום - היא קבעה את השאלות האזרחיות-הציבוריות, כפי שקבעה את הליכות חייו של כל יחיד ויחיד. מי שעבר על חוקי התורה, נקרא פושע, ולא היה הבדל בזה בין מי שגילה את זקנו בתער לבין מי שגנב את חברו. אפילו מי שעבר על עבירה מדרבנן נקרא

המלחמה של יראי ה' בבית המשפט המכונה 'עליון' במדינת ישראל כבר מזמן הפכה לדבר מוכן ומסתבר. ובעוד שבעבר היה זה נחשב למעשה נועז במיוחד לערער על סמכותו של אותו גוף, הרי שכיום אף רבים רבים מאזרחי ישראל המסורתיים, שיש להם ולו זיק כלשהו לתורה,

למסורת, או אפילו רק לערכים לאומיים ברמה כזו או אחרת - כולם מבינים שמדובר בגוף יהיר ומתנשא, אשר למרות היותו מייצג אחוז זניח בקרב העם - הוא נוטל לעצמו בזרוע את הסמכות לקבוע את גורל האומה. הדרך הותוותה על-ידי המנהיג העליון של המהפכה השיפוטית בישראל, נשיא בית המשפט העליון לשעבר, אהרן ברוק שר"י, כאשר הכריז בגלוי, כי "בית המשפט העליון אינו אמור לייצג את כלל הציבור, כי אם את דעתו של הציבור הנאור במדינה". הציבור הנאור, למי

שמוספק, כולל בעיקר מחבלים ערבים, מסתגנים סודנים, סוטים למיניהם וזן נכחד של אנשים שבעל-כרחם נולדו כיהודים, אשר מצביעים למפלגות המדשדשות על גבול אחוז החסימה. כל השאר - הם הציבור החשוך.

אולם כאמור, בכל זה אין חדש, וההחלטה שהתקבלה כעת להכיר ב'גירוס' של אנשים שאינם מאמינים ולו בעיקר אחד מי"ג עיקרי היהדות, אינה אלא המשך של אותו קו, ולא הייתי נזקק להדרש לעוד החלטה אנטי-יהודית של בג"ץ, אילולא משפט מפתח שנכתב

ואף לא כפי שעשתה תנועת המזרחי, אשר נסתה להשפיע ולצקת תוכן יהודי לתנועה הציונית, אך בעצם הכרתה בתנועה זו כתנועה הלאומית של העם היהודי – הייתה בגדר מודה במקצת לאותו נסיון נואל להגדיר את עמנו מחדש. אולם מה שלא מובן הוא מדוע לא הרמנו אז את נס הלאומיות היהודית האמיתית, זו שיונקת מהר-סיני, זו שרוצה לכונן את כל אורחות חיינו על אדני התורה והיראה, לשוב לארצנו, לכונן את בית חיינו ולהקים את מלכות ה'. מדוע תחת זאת התכחשנו לאותו יעוד, ובאין מתכוון הענקנו גושפנקא לשקר הרפורמי, אשר טען שהיהדות אינה אלא 'דת'.

האמת היא, שהיה בשעתו קול קורא במדבר, הלא הוא ענק הרוח ואיש האמת הרב יצחק ברויאר, ממייסדי וראשי אגודת ישראל. הרב ברויאר, אשר גדל על ברכי השקפת סבו הגדול הרש"ר הירש, היה יהודי נאמן ללא פשרות לעמו ולתורתו, וזאת על-אף השכלתו הכללית הרחבה, אשר רכש כמנהג אותם ימים בקרב יהדות גרמניה. מסתבר מאד, כי דווקא היותו משפטן במקצועו [ועל-כן נשא את התואר ד"ר] – דווקא עובדה זו העניקה לו את החדות להבחין היטב באסון ההתכחשות להיותה של היהדות תורת חיים, החולשת גם על שאלות אזרחיות-ציבוריות, אם נשוב לביטוי השופטת חיות.

מצד אחד הרים ד"ר ברויאר את נס הלאומיות היהודית האמתית, את השאיפה לחזור לארצנו ולהקים בה את מדינת התורה, אשר ההלכה היא היא החוק באותה מדינה. מאידך, לחם מלחמת חורמה בתנועה הציונית דווקא בשל היומרה לצקת לעם היהודי שהורתו בסיני, תוכן זר ומנוכר מתרבות העמים ומשפטיהם. אך מלחמה זו לא הביאה אותו לשפוך את התינוק עם המים, לוותר על הלאומיות היהודית המקורית, ובכל כוחו ניסה לשכנע את ראשי אגודת ישראל לשאת את נס המאבק.

מאבקו האידיאולוגי ונסיגותיו לעורר את כל מי שרק יכל מתוארים בהרחבה בספריו השונים, ובספרו 'כוזרי שני' אף הציג זאת בצורת בירור וליבוך של עלם צעיר, כדוגמת ספר הכוזרי המקורי של ריה"ל. אך באותם ימים, כשהיהדות החרדית לקקה את פצעה אחרי שנות השואה האיומות

עברייין! – "אמר רבא: האי מאן דעבר אדרבנן – שרי למיקרי ליה עבריינא" (מ.מ.). החוק וההלכה היו היינור-הך, השופט בלשון המקרא היה הדיין בלשון חכמים, אך מלבד הבדל הלשון – היה מדובר על אותה סמכות, היונקת מהר סיני. היה זה אך טבעי, משום שמעמד הר סיני וקבלת התורה – הם הגדירו את עמנו כעם, ולא שום הגדרה אחרת, הנהוגה בקרב אומות העולם.

תיאודור הרצל היה יהודי מבית מתבולל, אשר ידע מעט מאד על התוכן של יהדותו. הוא השכיל להבין מה שרבים שכחו – כי אומתנו אכן אומה היא. אולם הוא לא זכה להבין מה מיוחד אותה כאומה, ולכן הוא וההולכים בדרכו לא הבינו, כי בכלל השיבה של עם ישראל לצורת חיינו המקורית כאומה ולא כיחידים נפרדים – בכלל זה חייבים לחזור להגדרה המקורית של העם – עם ה', אשר הורתו ולידתו במעמד הר סיני. [נמילא מוכן, כיצד היה מוכן בשלב מסוים אף לוותר על ארץ-ישראל לטובת אוגנדה, וזאת משום שרק מכח התורה מוכן מדוע עלינו לחיות דווקא בארץ-ישראל, ובתורה הוא לא הכיר כמי שמגדירה את האומה, ולכל היותר ראה בה פולקלור עממי בלתי-מחייב]. ממילא נוצר כאן נסיון להקים מחדש את העם היהודי, אך לתת לו הגדרה שונה מהגדרתו המקורית. אין זה מפליא, אפוא, שברבות הימים נוצר חילוק בין העם היהודי המקורי לבין העם היהודי על-פי התפיסה החדשה אף בשאלה היסודית של מיהו יהודי.

בנקודה זו חשוב מאד שקהל יראי ה' לא יחזרו על אותה טעות שעשו בשעתו, כאשר בתגובה להקמת התנועה הציונית של הרצל – התכחשו למימד הלאומי של היהדות והכריזו כי אין היהדות אלא 'דת'. אילולא היה זה עצוב, היה זה צחוק הגורל, אחר שהרפורמים בגרמניה הכריזו את אותה הכרזה בשעתו והוציאו מסידור התפילה שלהם את ציון וירושלים. כעת יראי ה' לא נגעו, כמוכן, בקוצו של יו"ד מהסידור, אך בחיי המעשה – הם העדיפו להתכחש ליעוד הלאומי, ובלבד שלא להכיר בתנועה הציונית.

לנוכח העובדה שאותה תנועה, כאמור, רצתה להקים 'עם חדש', ולא לחזור להגדרת היהדות הישנה, היה זה מוכן שלא רצו להשתתף במיזם,

בקלה כבחמורה בלשון המעטה. הרוב המסורתי המוחלט במדינה, שאזם ביום הכיפורים ולא אוכל חמץ בפסח, שאומר קדיש ושמתנגד בכל ליבו לרפורמים, לסוטים ולשאר המרעין בישין שמיוצגים על-ידי בג"ץ – אותו רוב, הגם שאינו מקיים את מצוות התורה כפי הוראת ההלכה – רואה בהחלט את היהדות המקורית כהגדרה הלאומית שלו. גם אלו מביינים שיצרם גובר עליהם ומחללים שבת, רח"ל – אינם מעוניינים בהגדרה אחרת לאומה. הרפורמים ודומיהם מאוסים בעיניהם, ואת החרדים וכלל שומרי המצוות, על-אף ההסתה של אותו קומץ האוחז בכח התקשורת – הוא רואה כאחיז לכל דבר ועניין.

ממילא מובן, כי אמירתה של השופטת חיות, כי שאלת מיהו יהודי היא שאלה 'אזרחית' ציבורית ולא שאלה דתית – היא נסיון נואש לאחוז ברסן השלטון כנגד רוב מוחלט של העם היושב בציון, אשר רואה בתורת ה' כסמכות להחליט גם בשאלות אזרחיות-ציבוריות. ובעומק הדברים, באמת אין חילוק – שאלות אזרחיות הן שאלות הלכתיות, מה שקרוי 'דתיות'. היהדות אינה דת, היא תורת חיים, היא חוק אזרחי ציבורי לאומי, ואף שהמון העם מדיין אינו בשל לכך שהיא תחלוש גם על תחומי הפרט באופן מוחלט, אנחנו בהחלט בדרך לאותו יום גדול, בו חוק התורה יהיה חוק המדינה, והשופטת חיות ושאר אויבי התורה יושלכו מלשכותיהם, ובלשכת הגזית ישבו גדולי התורה ויחליטו בכל הסוגיות העומדות על סדר יומה של האומה.

הבדה נבין את גודל השעה. כנגד דברי השופטת חיות, אל לנו ליפול בפח ולומר כי מדובר בשאלת 'דתית' ולא 'אזרחית', כשהיא מתעקשת שהיא 'אזרחית' ולא 'דתית'. עלינו לומר בקול צלול, כי אכן, צודקת ה'נשיאה' – אכן זוהי שאלה אזרחית-ציבורית. אולם מי שמוסמך להכריע בשאלות אלו הם אך ורק חכמי התורה, שהיא לבדה הסמכות גם בשאלות אזרחיות-ציבוריות.

ונזכרה במהרה לקיום התפילה הנאמרת שלוש פעמים מדי יום – "השיבה שופטינו כבראשונה ויועצנו כבתחילה, והסר ממנו יגון ואנחה, ומלוך עלינו אתה לבדך ברחמים, בחסד ובמשפט". ■

ונהיית הנוער היהודי אחר התנועות הציוניות למיניהן, כל מעיניהם של קברניטי הציבור וראשי הישיבות היו נתונים לשמירת הקיים, להצלת מה שניתן ולמלחמת השרדות כנגד הרוח האדירה שאיימה לשטוף את כל הקדוש והיקר. ד"ר ברויאר נפטר תוך שברון לב, והחלום של כינון מדינת התורה נאלץ לחכות לימים אחרים, טובים יותר, אז תהיה אוזנו של הציבור כרויה לקריאה, אשר נכונותה לא פגה מעולם ולא נס לחה. בניגוד לרעיונות ההבל שעולים ושוקעים מעל בימת ההיסטוריה, רעיון מלכות ה' הנצחי לעולם יהיה ניצב בראש ההרים עבור אלו המכירים בקדושתו ומוכנים להקריב למען הגשמתו.

כיום, מדינת ישראל כבר עברה את גיל ה־70. בכל קנה מידה גשמי, מדובר בהצלחה מסחררת. כלכלת המדינה היא המהזקות בעולם, ואף במשבר הקורונה נראה, כי ישראל משמשת מודל למדינות רבות בעולם המתקדם. הציבור החרדי הולך וגדל הן בשל ריבוי טבעי אדיר והן בשל תנועת התשובה המבורכת. דווקא החילונים מרגישים שהם הולכים ומתדלדלים. הבעיות של הציבור החרדי נובעות כיום בעיקר מסיבות פנימיות – תרבות של חיצוניות וחוסר שימת לב לפנימיות, תופעת העדר ועוד, שאינן נוגעות לנושא מאמר זה – אך לא בשל איזה דבר חיצוני שמושך את הנוער, כפי שהתנועה הציונית משכה בשעתו, ולפניה ההשכלה באירופה. נולד כאן דור חרדי, שגדל בארץ, מרגיש שזו ארצו, מרגיש שהמדינה הזו שייכת לו, ורוצה שהמדינה תתנהל על-פי ערכיו – ערכי התורה.

ד"ר ברויאר יכול סוף סוף לחייך בסיפוק. המציאות מנוהלת על-ידי בורא עולם אל כיוון התכלית הנרצית, וכפי שהורנו רבנו הרמח"ל בכל ספריו, כאשר הנהגת היחוד מנתבת את ההיסטוריה האנושית. מצד אחד, כאמור, גדל כאן דור חרדי אשר עצם היותו חי על אדמתו יוצק לתוכו את אותו תוכן לאומי, שד"ר ברויאר ניסה להנחיל בספריו, כמאמריו ובנאומיו, ובאותם ימים נחל הצלחה מועטת. מאידך, הרעיון של הרצל, של כינון אומה בעלת הגדרה שונה מזו של היהדות המקורית – רעיון זה הולך ונמוג בקרב רוב רובו של הציבור הישראלי, גם אלו שאינם מדקדקים

תעלומת הכוס החמישית הרב שמואל קרלינסקי

הלחם שמקריבים בו מהתבואה החדשה. והנה אף חג לא נקרא בתורה על שם הקרבן שלו - חג הסוכות לא נקרא חג המים, וחג הפסח לא נקרא חג העומר, ואם כן נשאלת השאלה, מדוע חג השבועות נקרא על שם הקרבן?

ללמדך, שכל מהותו של חג השבועות היא הביכורים. הקרבן הוא חלק ממהותו של החג, שכל ענינו שמחת הביכורים. נסביר את הדברים.

כאשר נתבונן בפרשה של מקרא ביכורים, נראה שהביכורים אינם באים כהודאה על הפירות גרידא, כי אם כהודאה על ארץ ישראל שממנה יוצאים הפירות, כמו שאומר מביא הביכורים (דברים כו א) - "הגדתי

היום לה' אֵלֶיךָ כִּי בָאתִי אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לַאֲבוֹתֵינוּ לָתֵת לָנוּ". כלומר, ההודאה היא על כך שבאתי אל הארץ.

הרי שהביכורים עניינם, שכאשר רואים את הפירות הנפלאים - זהו זמן נפלא להודות על מתנת ארץ ישראל. כך גם חג הקציר [חג השבועות], אין ענינו להודות על הקציר והתבואה, אלא שכאשר האדם רואה את שפע התבואה שנתן לו ה' יתברך - הריהו מודה על ארץ ישראל.

כך כתב האברבנאל (שמות פק נז): "ואחרי שזכר המצות, שירור על גאולתם ממצרים, וזכר עוד אותם שיורו על הארץ אשר באו שמה. בחג השבועות היו מביאים שתי הלחם, שהוא קציר חטים, להודות לה' שנתן להם ארץ חטה ושעורה... הנה אם כן היו המועדים האלה

בליל הסדר תקנו חכמים לשתות ארבע כוסות כנגד ארבע לשונות של גאולה (כמונא זירושלמי פסחים פ"ה ה"ב), שהם: "והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים, והצילתי אתכם מעבדתם, ונגאלתי אתכם בְּזֵרוּעַ נְטוּיָהּ וּבְשִׁפְטִים גְּדֹלִים. וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לְכֶם לֵאלֹהִים".

וכאן הבן שואל, הרי יש לשון חמישית - "והבאתי אתכם אל הארץ". מדוע אין ללשון זאת כוס בליל הסדר?

גם בסדר ההגדה אנו קורים ארבעה פסוקים בפרשת כי תבוא (דברים לו), ומדוע אין אנו קורים את הפסוק החמישי - "ויבאנו אל המקום הזה וימן לנו את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש"?

הרי כל מטרתה ותכליתה של יציאת מצרים היתה על-מנת להכניס לארץ ישראל, כמו שאמר ה' למשה רבנו בפעם הראשונה שנגלה אליו בסנה (שמות ג ט-1) - "ויאמר ה' ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נגשיו כי ידעתי את מכאביו. וארד להצילו מיד מצרים ולהעלתו מן הארץ ההיא אל ארץ טובה ורחבה. אל ארץ זבת חלב ודבש". האם סביר הדבר, שאנו מודים על היציאה ממצרים, ואילו על המטרה - הכניסה לארץ ישראל - אין אנו מודים?

חג הביכורים

על-מנת לתרץ את הקושיה, עלינו להבין על דגל אחת מהו חג השבועות. החג נקרא בתורה (במדבר כו ט) "יום הביכורים" - על שם קרבן שתי

אבל כל דור יוצאי מצרים מכן עשרים שנה נפלו פגריהם במדבר?

ונראה, כי מקור החכמה נתחכם על קושיא זו, וקודם אומר 'והבאתי אתכם' וגו' אמר 'יידעתם כי אני ה' המוציא' וגו', פירוש **תנאי הוא הדבר**, וכזה והבאתי וגו' וזולת זה אם תנאצו ה' אין כאן הבטחה זו. ואשר על כן כתב פרט זה של ידיעת ה' וגו' באמצע הבטחות הטובות ולא איחר ולא הקדים לומר עד כאן הוא בשבועה בלא תנאי **אבל פרט זה של הבאתם לארץ - תנאי הוא הדבר** 'יידעתם' וגו', אז 'הבאתי', וזולת זה יהיה מה שיהיה".

מבואר בדבריו, שהתנאי להמשך הגאולה הוא ההכרה בחסדי ה' בעבר, היות ודור המדבר לא זכרו להכיר טובה על חסדי ה' ככתוב (מסילס קו) "שִׁכְחוּ אֶל מוֹשִׁיעַם עֲשֵׂה גְדֻלוֹת בְּמִצְרַיִם. נִפְלְאוֹת בְּאֶרֶץ חָם נוֹדָאוֹת עַל יַם סוּף". לכן לא זכו ל'והבאתי אתכם אל הארץ'.

אף אנו, הדור שזוכה לראות בקיום דבר ה' (מסילס סט לו-לז) "כִּי אֲהִיֶּה יוֹשִׁיעַ צִיּוֹן וַיִּבְנֶה עָרֵי יְהוּדָה וַיִּשְׁבוּ שָׁם וִירִשׁוּהָ. וְזָרַע עֲבָדָיו וַיִּחְלְלוּהָ וְאֲהָבִי שְׁמוֹ וַיִּשְׁכַּחוּ בְהָ" - מוטל עליו להכיר בנסים הגדולים ולהודות לה' - "לִכְזוֹ נִרְנְנָה לַה' נְרִיעָה לְצִוּר יִשְׁעֵנוּ. נִקְדְּמָה פָּנָיו בְּתוֹדָה בְּזִמְרוֹת נְרִיעָה לוֹ" (מסילס סט).

אסור לחזור שוב על הטעות של דור המדבר, כמו שזמזיהר המשורר (סג) - "אַל תִּקְשׁוּ לְבַכְכֶּם כְּמִרְיָקָה כִּיֹּם מִסָּה בְּמִדְבָּר: אֲשֶׁר נִסּוּנִי אֲבוֹתֵיכֶם בְּחַנוּנֵי גַם רָאוּ פְעֻלָּי", וכמו שכותב בפירושו הספורנו (סג), שזו אזהרה על הדור של **קיבוץ הגלויות הקודם לימות המשיח** [זהו ממש לשונן] להביט בנפלאות ה' ולהודות לפניו בקול תודה, כדי שלא יגזור עלינו שלא נזכה לימות המשיח כמו שגזר על דור המדבר שלא יכנסו לארץ. ■

ניתן לראות את הדברים בהרחבה בספרנו 'לכו נרננה' - תורת הגאולה במשנת הגר"א וממשיכי דרכו. לפרטים: 055-6785647.

כלם לתת הודאה על יציאת מצרים ועל ביאתם לארץ ישראל".

נמצא שחג הביכורים ומצוות הביכורים הם דבר אחד, ביכורים היא הודיה פרטית של החקלאי על מתנת הארץ, וחג הביכורים הוא הודיה כללית של האומה על נתינת הארץ. [כיצד זה מסתדר עם הידוע לנו כפי שנמסר מחז"ל ונתקן בתפילה, שחג השבועות הוא חג מתן תורה - יבואר בעז"ה במאמר אחר].

בליל הסדר חוגגים את חלק א' של הגאולה - **היציאה ממצרים**, לכן אין מקומה של הלשון החמישית - 'והבאתי' - בליל הסדר. מיד לאחר החג נספור חמישים יום, עד שנגיע לחלק ב' של הגאולה - **הכניסה לארץ**. אז נגיע לחג הביכורים ונודה לה' בפסוק החמישי של הביכורים - "וַיִּבְרְאוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ".

זהויות על כל חלק

ניתן ללמוד מהתורה הקדושה שחילקה את ההודיה לה' על גאולתנו לשני חלקים - הודיה על היציאה מהשעבוד בפסח, והודיה על הגאולה השלמה בביאת הארץ בשבועות - שגם עלינו, דור קיבוץ הגלויות, להודות לה' על כל חלק מהגאולה.

אנחנו הדור **שנמצא בין פסח לשבועות**, יצאנו משעבוד מלכויות, ועדיין לא הגענו לגאולה השלמה. עלינו מוטל חיוב גדול להודות ולהלל על מה שזכינו, כמו בפסח, כאשר מודים ומשבחים על היציאה ממצרים למרות שעדיין לא מקבלים בשלב זה בשלמות את הלשון החמישית - הלא היא ארץ ישראל.

יותר מזה - התנאי להמשך גאולתנו הוא ההכרה וההודיה על חסדי ה' בעבר, כמו שכותב האור החיים הקדוש על לשון הגאולה החמישית - 'והבאתי' (שמות ו ט) - "קשה, כי דברי א' עליון דברו טהור הוא, כי יוצאי מצרים הם הנכנסים לארץ, דכתיב 'והבאתי אתכם אל הארץ'. ולא מצינו שכן היה, אלא 'ואת בניהם הביא שמה',

בעקבות הספר הקדוש 'אם הבנים שמחה'

ליקט הרב בצלאל גנז

פרק ראשון

הרב טייכטאל נהרג בחדשי המלחמה האחרונים ממש, כשניסה למנוע מגוי אוקראיני לגזול את פת לחמו האחרונה של יהודי, שחייו היו תלויים באותה פת לחם. הי"ד.

כחסיד מובהק של האדמו"ר ממונקאטש, בעל המנחת אלעזר זצ"ל, שהיה מגדולי הקנאים והמתנגדים לעליה לא"י

ובנינה בידי אדם לפני ביאת המשיח, גם הוא נמשך אחר דעת רבו החשוב. אבל לאחר שבצוק העיתים במלחמה נאלץ לסגור את ישיבתו, ונשאר ללא תלמידים, החל לחשוב שוב על מה עשה ה' ככה לנו, בחן מחדש את כל הסוגיה של א"י, והגיע למסקנה, ולפיה תפיסתו עד היום הייתה טעות, ולכן כתב את ספרו הנ"ל לכבודה של ארץ ישראל.

בגליונות הבאים נצטט מכתביו, שהם רלוונטיים היום מתמיד.

ציון העמ' בספר הוא ע"פ המהדורה החדשה של 'קרבן ראם', התשע"ו.

לא נגענו בסגנונו המיוחד של המחבר, שנכתב בסגנון תורני כפי המקובל בדורות עברו, למרות שלא תמיד זה מתאים לכללי הדקדוק המוקפדים כיום.

בפתיחת הספר (עמ' 22) כותב המחבר: "גלוי וידוע לפניו ית' ויתעלה שמו בעילוי בניו ישראל עם קדושו במהרה בימינו, שלא

בעז"ה נתחיל מדור חדש, בו נביא מובאות מהספר המופלא והמיוחד במינו בשם 'אם הבנים שמחה', שנכתב ע"י הרב ישכר שלמה טייכטאל זצוק"ל הי"ד (תמ"ה-תש"ס) בשנות השואה תש"ב ותש"ג, כאשר התחבא בעזרת נשים בכיכנ"ס בכודפשט בהיותו פליט לא חוקי מרומניה, ללא ספרים ותנאים מינימליים.

הספר כולו, מכריכה אל כריכה, מלא וגדוש באהבת ארץ ישראל, החיוב לכמה אליה ולעלות אליה, להכיר כי הגיע מועד 'עת לחננה', ויש לעורר את האהבה אליה, כי כבר התקיים הזמן של 'עד שתחפץ'. כל הצרות והיסורים של השואה לא נועדו אלא לעורר אותנו לשוב ולבנות את ארץ קדשנו, לחזור לחיק אמנו ולעזוב מכריכה, ארצות חו"ל.

הרב טייכטאל הי"ד היה מגדולי הדור בסלובקיה, ראש ישיבה חשוב בעיר "פישטיאן" בסלובקיה ומגדולי הפוסקים שם, ובעל השו"ת המפורסם 'משנה שכיר'.

מוצאו ממשפחה חסידית, וישב בשולחנם של גדולי האדמו"רים בדורו, אצל המהרי"ד מבעלז והמנחת אלעזר ממונקאטש זיע"א ועוד. הוא היה בקשר עם כל גדולי הדור שהחשיכוהו מאד, כנראה מספריו המפורסמים 'משנה שכיר'.

הרב טייכטאל היה סבו של הגאון הנודע הרב מאיר ברנסדופר זצ"ל, מדייני העדה החרדית, שאף נתן הסכמה נלהבת להדפסה מחדש של ספרי סבו.

וב"ה איני חת משום אדם לומר בפומבי דברים אמת שבלבי.

כי אני ב"ה שימשתי גדולים וצדיקי עולם. ונתגדלתי בין חכמי דור קדושי עליונים אמיתיים. וגם למדתי ב"ה מימי נעורי, ונשאתי אשה בימי נעורי, כי נתקשרתי עם בת גדול הדור בהיותי בן י"ט שנה. ולא פסקה תורה משולחני מאז ועד עתה.

ואין אני מבטל דעתי דעת תורה משום גדול או רבי בזמננו, רק אם יתווכח עמי בדרך משא ומתן של תורה בראיות מדברי חז"ל, אז אודה על דבריו אם יצדקו, אבל לא בסברות כרסיות לחוד.

וה' יודע ועד, כי לא כתבתי דברים אלו למען להתגאות ולהתיהר, רק למען האמת והצדק, ולמען כבוד שמו ית' ולמען כבוד אומתנו וכבוד ארצנו הקדושה. ואיש אשר אין לו פניה, לא ירא ולא יחת מלומר האמת. "

בענין הטעם לשמו של הספר כתב (עמ' 46,47) -

"וקראתי את שם הספר בשם 'אם הבנים שמחה', עפ"י הירושלמי ברכות סוף פרק היה קורא (פ"ג ה"ט), דמכנה את א"י בשם אם דישאל, וארצות הגולה בשם אם חורגת - עיי"ש. וידוע מאמר חז"ל, דאמנו ציון בוכית ומיללת עלינו בהיותנו בגולה, וממתנת עלינו לשוב לחיקה.

ומבשרי אחזה אוהי, כאשר בשנת תש"ב קודם הפסח יצאה הגזירה האיומה במדינת סלובקיה ע"י הרשעים הארורים לחטוף בתולות ישראל משנות שש עשרה ומעלה ולהובילם אל ארץ גזרה, אל מקום לא נודע, כאשר עד היום לא נודע מה נעשה עם אלפים נשמות טהורות מישראל שהובילו שמה. וה' ינקום נקמתנו מהם מהרה. והייתה אז בהלה גדולה במחנה ישראל.

ואדע מעשה (בעמ' 4 כותב המחבר - "ועתה אודיע שהמעשה

שהוצג בסוף ההקדמה הסגויה חלע לי בעמ' 11) מאחד שרצה להציל את בנותיו הצעירות שלא יפלו במצודה רעה הנ"ל, ניסה לעבור הגבול עם בנותיו, ואז היה חוה"מ פסח, והבטיח לאשתו שישלח הודעה

חיברתי חיבור זה, לא לכבודי ולא לכבוד בית אבא ולא לשום תועלת גופני. רק למען כבודו יתברך, וכבוד האומה הקדושה הנשפלת כעת ארצה, וכבוד ארצנו הקדושה מעון בית אלהינו שהיא אם ישראל. כמבואר בירושלמי סוף פ"ב דברכות וסוף פרק בתרא דכתובות. והיא מגעגעת ובוכית ומיללת עלינו שנשוב לחיקה.

והיבור זה חיברתי לעורר את לב עמנו הקדוש, לחשוך ולכסוף לשוב אליה, ולעזוב את האם החורגת שהיא ארצות הגלות כמבואר בירושלמי הנ"ל, שכבר השביעה אותנו מרורים די והותר זה כאלפיים שנה.

ודין גרמא לכל הצרות שהגיענו כעת באחרית הימים, מפני שהסחנו דעתנו לכבד את אמנו האמת שהיא ארץ ישראל. וע"פ סוד הספירה העליונה היא מלכות אימא עילאה, אם דישאל, כמבואר במקובלים.

וכשנשוב לחמוד ארצנו, משום זה לחוד נזכה לגאולה, זו שיבה וזו ביאה לארצנו. ובהרמת קרננו וקרן ה' צב-אות, כמבואר במגיד מישרים (פרשת שלח), ובספה"ק 'דברי אמת' לרבנו הקדוש מלובלין (פרשת נהר), אף באין אנו ראויין לזה, עיי"ש. וכאשר הארכתי בפנים, במהרה בימינו אמן."

עוד כתב המחבר בפתיחת ספרו על השינוי שחל ביחסו לענין א"י (עמ' 19):

"ואודה על האמת ואזכיר חטאי, שגם בעיני היה לנמאס מפעל הזה של בנין הארץ, מחמת ששמעתי כן מהרבה מנהיגי חרדים סתם. ונשרש בליבי כך. ולא התעניינתי בזה כלל. כי טרוד הייתי בגירסא בלימוד תלמידים ולחבר חיבורים בגפ"ת ובשו"ת להשיב לכל שואל בדבר ה'.

ורק לאחר שלקינו בגלות החל הזה, עיינתי בהלכה זו, והאיר ה' עיני, שטעות היה בידי וביד אשר התגדרו לזה.

ואני מודה ואומר: כמו שמצינו בש"ס (שנת סג, ג"ג קס). מרבא ומכמה גדולי חכמינו ז"ל, שהודו ואמרו - 'דברים שאמרתי לכם טעות היו ביד', ומודים דרבנן היינו שבחיייהו.

שבעלה ובנותיה יצאו לחירות, וכיום מחר שהוא אסרו חג ישובו לביתם בלי מכשול.

איך מהצורך לספר מהפעולה שפעל על נפש האשה האומללה הזאת, בשורה טובה הלזו שבעלה ובנותיה יצאו מבין שיני האריות בשלום.

ומאותו רגע חיכתה בכליון עיניים על עת שוב אב עם הבנות לביתה. ולמחר לא עצרה חיל להמתין עליהם בביתה, רק ישבה בפתח החצר, ובעיניים צופות חיכתה על הרגע של בואם. וברגע שבאו וראתה אותם פרצה קול בכייתה בשפיכת כל הרגש לבבה עד להפליא, ולא יכלה להוציא איזה מילין של הודיה להקב"ה על גודל הנס שנעשה לה ולהם מרוב השתפכות רגשות לבבה. ומי שלא ראה את רגע הפגישה שפגשו וראו שנית אם עם הבנות אחר שובם משבי נוראה כזו, ואת הבכיות של האם בשעה שראתה שהבנות

שבו לגבולם, ואת השמחה של האם הבנים שמחה בשעה הזאת, לא ראה מימיו רגש של שמחה. עד כאן מה שידעתי מהמאורע הנ"ל שאירע בימינו.

בן אני מדמה ומתאר לפני מהשמחה של אמנו א"י, בשעה שנשוב כולנו אל חיקה אחרי שבי נורא כזה שעבר עלינו בעתות הללו, ועל שמחה הנפלאה הלזו שתשמח אם עם הבנים. ר"ל א"י עמנו, ואנו עמה. ע"כ קראתי ספרי בשם 'אם הבנים שמחה'. וה' יזכנו לפעול עם ספרי להשיב הבנים לגבולם אל חיק אמם. ויקוים בנו בבי"א 'אם הבנים שמחה', ושנעלה לציון ברינה בבי"א, כן יאמר ה'.

בעלון הבא בעז"ה נביא מהקדמתו של המחבר לספרו הגדול.

טלגרפית מעבר הגבול שהוא עם ילדיו הגיעו נכון למחוז חפצם. והיא ישרה בביתה בעיניים כלות וצופות על עת בא הבשורה הנעימה שעברו את הגבול בשלום והגיעו אל מקום מובטח.

אבל היה המעשה שתפסו את האב עם בנותיו עוד טרם עברו את הגבול, והובילו אותם לעיר הסמוכה לגבול ושמו אותם בבית הכלא. וישבו שם כל חוה"מ וגם בימים האחרונים של פסח. והיו בסכנה גדולה לשלח אותם תיכף אל ארץ גזירה. כי כן היה החוק אצלם בתור עונש על הניסה. כי מי שעושה פליטה ונתפס, לשלחם אל ארץ גזירה עוד באופן אכזרי יותר משאר הנשלחים לשם. ובינתיים נודע הדבר לאשתו ולאם של הבנות. ונוכל לשער מהרגש המר שתפס את אמם. ונהפך אצלה השמחה של המילוט לתוגה, והיו"ט נהפך לה לאבל רח"ל על בעלה ועל בנותיה. וישבה וכוכית בכל

היו"ט מאין הפוגות. וממש העולם חשך בעדה. ואין לתאר במילים את מצבה העצוב משעה שנודעת לה מהמאורע לבעלה ובנותיה, כי יודעת מה ממתנת עליהם

ברם זכור אותו האיש לטוב, ה"ה הגאון הצדיק, האי עובד ה' במסירות נפש ממש במלוא מובן המילה, מה גם בעת הצוק הזה השליך נפשו מנגד בסכנת עצמו, ה"ה הגאון החסיד מו"ה שמואל דוד אונגר שליט"א (זצ"ל) אב"ד ק"ק נייטרא, שלא נח ולא שקט עד שפדה בממון רב את שלושת השבויים הנ"ל. ויצאו לחפשי ולחרות, והיו יכולים לחזור לביתם לשלום בלי שום מכשול.

וזאת היה ביו"ט אחרון של פסח, והודיעו זאת תיכף בהודעה טלפונית להאשה קשת רוח

שני אפני הגאולה - זכו ולא זכו

הרב חיים דוידוביץ'

מכאן, שיש נבואה הזאת ענין כולל יותר משאר נבואותיו של ישעיהו, והיא כללות את הקלוקל וההתיקון. כללות הקלוקל התבארה במאמר הקודם, במאמרים הבאים ניווכח כי הוא כולל גם את אופני הגאולה השונים.

כדי להבין נכוחה את מהלך דברי הנביא, ופרטי דבריו בהקשר לגאולת ישראל, יש ליתן תחילה את הדעת על סתירת המקראות שבמשנה תורה, שמהם יתבאר גם חזונו זה של הנביא ישעיהו.

גאולת נצבים - בתשובה

הנה בפרשת נצבים, אחר הקללות ואלות הברית שבפרשות כִּי־תבוא ונצבים שהזהיר הכתוב שעלולות לבוא עליהם אם לא ישמעו את מצוותיו וילכו בשרירות לבם למען ספות הרווה את הצמאה - אחר זאת מבואר, כי לעומת הקלוקל שיגרמו הגלות והצרות, הרי שהגאולה והישועה תבוא לאחר שישובו ישראל בתשובה בגלותם. כי שם נאמר: "וְהָיָה כִּי־יָבֹאוּ עֲלֵיךָ כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וְהִשְׁבַּתְתָּ אֶל־לִבְךָ בְּכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיתִּיךָ ה' אֱלֹהֶיךָ שְׁמָה. וְשִׁבַּת עֲדֶהָ' אֱלֹהֶיךָ וְשִׁמַּעְתָּ בְּקוֹלִי כָּל־אֲשֶׁר־אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם אִתָּה וּבְגִיף בְּכָל־לִבְךָ וּבְכָל־נַפְשֶׁךָ. וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת־שְׂבוּתֶךָ וְרָחַמְךָ וְשָׁב וְקִבְּצֵךָ מִכָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצֶךָ ה' אֱלֹהֶיךָ שְׁמָה (דניס 6-2) - הרי שהבטיח הכתוב, כי הגאולה תבוא כאשר ישובו בתשובה.

במאמר הקודם סקרנו את המבנה הכללי של חזון ישעיהו שבפרק הראשון. שם בארנו, כי החזון הולך ומתקדם מקלוקל לתיקון, כאשר אף שבתחילה היה מצב של 'לִפְנֵי זַעְמוֹ מִי יַעְמוֹד וּמִי יָקוּם בְּחֵרוֹן אָפוֹ' (מסו 6 ו), עד 'כִּי אִם מֵאֵס מֵאֲסָתְנוּ קִצְפֶּת עָלֵינוּ עַד מָאֵד' (איס 6 כ) - הרי שאחר כך מתבאר בדברי הנביא, כי לא מאס מצד עצמם, שהרי 'וְאָף גַּם זֹאת בְּהִיּוֹתֶם בְּאָרֶץ אֲיִבֵיהֶם לֹא מֵאֲסִיתֶם וְלֹא גַעַלְתֶּם לְכַלְתֶּם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתְּכֶם' (ויקרא כו מד), ורק משום שהטו עקלקלותם הרחיקם מעל פניו, ועל כן כאשר ישובו בתשובה ילבינו עוונותיהם כשגל וכצמר. ואחר כך התברר מי הם הבדילים שהתערבו בכסף הטהור שגרמו את הקלוקל, והתנבא על התיקון שיהיה בהסרת הסיגים והבדילים, ואז תאבד כל פעולת און, מאחר ויסור חינה באבוד הרשעים.

עתה נתחיל בביאור חזון זה לאור דרכי הגאולה שהתבארו במשנה תורת משה, למען דעת למה ירמוזן מילות הנביא, ואיך משתקפים הדברים במאורעות ימינו.

יהודיותו של חזון זה

חזון ישעיהו בְּיָמֵינוּ אֲשֶׁר תִּזְהַר עַל־יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם בְּיָמֵי עֲזָיָהוּ יוֹתָם אֲחִיו יְחֻקְיָהוּ מִלְכֵי יְהוּדָה.

הנה, נבואת חזון זה מיוחדת בחשיבותה, שהרי על-אף שלא היתה זאת נבואתו הראשונה, שכן תחילת נבואתו מתוארת בפרק ו - 'בְּשַׁנַּת מוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזָיָהוּ' - מכל מקום נכתבה בראש הספר [1].

נשנתנה בימי כל ארבעת המלכים הנקובים בפסוק זה. אך לדעת רבי אברהם אבן עזרא, מהר"א קרא והגר"א, מקרא זה משמש כהקדמה לספר כולו שהוא חזון ישעיהו שימות נבואתו היו 'בְּיָמֵי עֲזָיָהוּ יוֹתָם אֲחִיו יְחֻקְיָהוּ מִלְכֵי יְהוּדָה'.

[*] לדעת רש"י ומצורת דוד המקרא הראשון 'חזון ישעיהו בן אַמּוּזַי' נסוב רק על נבואה זו, וכן דעת האברבנאל והמלבי"ם שביארו כי הכוונה היא שנבואה כוללת זו

גאולת האזינו – שלא בתשובה

ובהגיע העת המיועדת לקץ הגלות, יגאלו ישראל ממנה אף בלא הקדמת התשובה.^[*]

הטעם לכך שגאולת נצבים היא בבחינת גאולת של 'זכו', ואילו גאולת האזינו היא בבחינת גאולת 'לא זכו' נעוץ בכך, שרק אצל שירת האזינו יש מקום להעמיד הבטחה זו שעתידי לגאלנו גם אם נהיה במצב של 'לא זכו'. זאת, כי האלות שבפרשות כי תבוא ונצבים נמסרו באופן של אזהרה, להזהיר את ישראל שישמעו אל מצוות ה', כי אלמלא כן יחולו עליהם אלות איומות. ועל כן מצוין מיד אחר כך, כי גם כאשר יחטאו ויבואו עליהם כל הקללות האלה וישיגום, הרי שלא יעזוב מהם ה' את חסדו, ואם ישוּבו בתשובה מדרכיהם הרעות שבגללם השיגום הצרות – ישוב עליהם לקצבם מגלותם ויטיב וירבה להם מאבותיהם.

לעומת זאת, שירת האזינו אינה באה בדרך אזהרה, כי לא נאמרה בסגנון של תנאי ואזהרה, שאם יחטאו יבואו עליהם כל הקללות האלה, אלא

מאידך, בשירת האזינו מוכח, כי ישועת ישראל תבוא מכל מקום, גם כאשר לא ישוּבו בתשובה. כי הנה לאחר שהשמיע משה באזני השמים והארץ את הרעות העתידות לבוא לאחר שיבעטו במצוות וינבלו צור ישועתם וישכחו א' מחוללם, סיים את השירה באמרו: "כִּי־יִדְּוּ ה' עִמּוֹ וְעַל־עֲבָדָיו יִתְנַחֵם כִּי יִרְאֶה כִּי־אֶזְלַת יָד וְאָפְסָ עֲצוּר וְעֹזֹב. וְאָמַר אֵי אֵלֵימּוֹ צוּר חֲסִיוֹ בּו... הֲרִנְנוּ גוֹיִם עִמּוֹ כִּי דַם־עֲבָדָיו יִקּוּם וְנָקָם יִשִּׁיב לְצָרָיו וְכִפֹּר אֲדָמָתוֹ עִמּוֹ" (ס"ג ל"ג-ל"ד, מג).

וכתב שם הרמב"ן: "והנה אין בשירה הזאת תנאי בתשובה ועבודה, רק היא שטר עדות שנעשה הרעות ונוכל, ושהוא יתברך יעשה בנו בתוכחות חימה, אבל לא ישבית זכרנו, וישוּב ויתנחם ויפרע מן האויבים בחרבו הקשה והגדולה והחזקה, ויכפר על חטאתינו למען שמו. אם כן, השירה הזאת הבטחה מבוארת בגאולה העתידה על כרחן של מינין... ואלו היתה השירה הזאת מכתב אחד מן החוזים בכוכבים שהגיד מראשית אחרית כן, היה ראוי להאמין בה מפני שנתקיימו כל דבריה עד הנה לא נפל דבר אחד, ואף כי אנחנו נאמין ונצפה בכל לב לדברי האהים מפני נביאו הנאמן בכל ביתו, אשר לא היה לפניו ואחריו כמוהו, עליו השלום". נמצאנו למדים, כי הגאולה מובטחת לבוא גם כאשר לא תוקדם לה תשובת בני ישראל בלבב שלם, ואין מקראות אלו אומרים אלא דרשונו לדעת הדרך ילכו בה בבטחה.

'אחישנה' – בתשובה, 'בעתה' – שלא בתשובה

וסתירת מקראות אלו מתבארת על־פי דברי הגמרא בסנהדרין (ס"ג): 'אמר רבי אלכסנדר, רבי יהושע בן לוי רמי, כתיב 'בעתה', וכתיב 'אחישנה' (ישעיהו ס' כ"ג). זכו, 'אחישנה'. לא זכו, 'בעתה'... פשטות ענין 'זכו' היינו שהיה ראויים לגאולה כיון שישוּבו בתשובה על החטאים שבגללם גלו לבין העמים, ועל כן יגאלו אף קודם קץ הגלות, ותהיה הגאולה באופן של 'אחישנה'. ולא זכו' היינו שלא שבו בתשובה, אך 'קץ שם לחושך' (א"י"ג כ"ג),

[*] ראה דברי רבינו בחיי (ויקרא ס"ג ט"ו), ו"ל: 'כלומר שהפריין יהיה לפי השנים, כי לפי גודל התשובה תתקרב הגאולה או תתרחק. ואמר 'ואם לא יגאל באלה', שאם לא יגאל על ידי תשובה בשנות הגלות האלה, יוציא בשנת היובל הוא ובניו עמו, כלומר שלא יתאחר זמן הגאולה מן הקץ הקצוב ואילך. וזהו דעת רבי יהושע (סנהדרין ט"ו) שאמר בין עושין תשובה בין אין עושין תשובה מיד נגאלים, שנאמר 'אני ה' בעתה אחישנה', וכו' אחישנה, לא זכו, בעתה'.

וראה עוד מה שכתב הגה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין ז"ע (מתשע"ט מכתב ל"ט ט), ו"ל: 'ונראה לי, דכשזכו דאחישנה דהיינו שיעשו תשובה מעצמם, דאו יגיע שורש המשפט לגאלם... כשלא זכו ויהיה בעתה, דלדבר זה... כגאולת מצרים שהיה 'גוי מקרב גוי' (דברים ז' ד) דלא זכו. [ראה מה שאמרו במדרש 'ויקרא' פ"ג ס"ג]: 'או הנסה אהים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי וגו', אלו ואלו ערלים, אלו מגדלי בלורית ואלו מגדלי בלורית, אלו לובשי כלאים ואלו לובשי כלאים'.

בסגנון דומה כתב המשך החמה (פרשת פ"ג – שמות י"ג ט): 'ולרפיון יד האומה, לבלי התיאש מן התקוה העתידה – כי הראשונות לא תזכורו – כי יוסיף ה' לגאול עמו, הוא ענין יציאת מצרים שהוציאם בחיזותם בתכלית השפלות במצב הגשמי, והעדר מעלות החכמה והרוחני, ובכל זאת שמר בריתו וגאלם 'גוי מקרב גוי'. וזה אות כי לא ישבח ה' עמו, ויבואם לתכלית מעיל לעת קץ'.

שומר כי למרות זאת וַיִּשְׁמַן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעַט שְׂמֹנֶת עֲבִיֹת כְּשֵׁית וַיִּטֵּשׂ אֹהֶּ עֲשֵׂהוּ וַיִּנְבֵּל צוּר יִשְׁעֹתוֹ' (ס"ו). ולאחר שמאריך בביאור הפשעים, מתחיל לפרט הרעות העתידות לבוא כתוצאה מעזבם את ה'. וכך גם ישעיהו, לאחר שהתאונן על שלא שמרו את בריתו באמרו: 'יָדַע שׁוֹר קִנְהוּ... הוֹי גּוֹי חָטָא... (7-ג)', אמר את הרעות העולות לבוא עליהם אם ימשיכו בדרכם העקלקלה: 'עַל מָה תִּכְנֹו עוֹד תוֹסִיפוּ סָרָה כְּלָרֹאשׁ לְחָלִי וְכָל־לֵבָב דְּרִי' (ט), וכך הוא ממשיך עד סוף הפרשה הראשונה.

לעומת זאת, על אף שתוכחת ישעיהו שכחזון זה מדברת על מימוש עדות שירת האזינו, הוא מבחיר כי לאחר שיספה עלימו רעות ויכלה בהם החיצים, הרי שתקנתם מובטחת על ידי התשובה, באמרו: 'לְכֹרֶנָּא וְנִנְקַחָה יֹאמֵר ה' אִם־יִהְיֶה חֲטָאִיכֶם כְּשָׁנִים כְּשִׁלְגַי לְיַבֵּינוּ אִם־יִאֲדַמּוּ כְּתוֹלַעַי כְּצִמּוֹר יִהְיֶה' (ט). והטעם לזה, כי למרות שתוכחה זו מדברת על מימוש עדות האזינו אשר שם לא הובאה התשובה בתיקון לקללה, הרי שחזון זה אינו באופן של עדות כשירת האזינו, אלא באופן של קללות שבמשנה תורה, ועל כן יש מקום להבהיר לצד האזהרה, כי התשובה מבטחת תיקון וישועה לאחר שיעזבו את הדרכים הרעות שהמיטו עליהם את הצרות, כי ילבינו עוונותיהם כשלג וכצמר^[**].

במאמר הבא נראה כיצד ממשיך ישעיהו להציג גם את האפשרות החלופית, בה תבוא הגאולה גם אם יהיו בבחינת 'לא זכור', כיצד תואמים הדברים את שירת האזינו, ובמה הם משלימים אותה.

[**] על פי האמור שתוכחת ישעיהו דומה מצד האזהרה לאזהרה שבפרשות כי תבוא ונצבים, יובן הטעם מדוע לאחר שהבטיח ישועה על ידי התשובה, הוסיף לאמר: 'אִם־תֵּאבּוּ וְשִׁמְעַתֶּם טוֹב הָאָרֶץ תֵּאבְּלוּ. וְאִם־תִּמְאָנוּ וְכִירִיתֶם תִּרְבַּ תִּאֲכְלוּ כִּי פִי ה' דְּבַר' (וי"ט-ט), שהוא הוראה על הבחירה, לאמר שלאחר שימחו עוונותיהם על ידי התשובה, תהיה בפניהם בחירה מחודשת אם לבחור בטוב ובחיים או במוות וברע. ותמצא, כי כן הוא גם בפרשת נצבים, שלאחר הבטחת הישועה שעל התשובה, נאמר: 'הַעֲדִיתִי כֶּכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשְּׂמִימִים וְאֶת־הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמְּטוֹת נְתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וּבְחִרְתָּ בַחַיִּים לְמַעַן תִּחְיֶה אִתָּה וּבָרַע' (דברים ל' יט).

היא מנוסחת בצורה כאילו העוונות אכן עתידים להיות, וכתוצאה מכך יסתיר ה' פניו מהם. וזאת, משום ששירת האזינו אינה אלא עדות בשמים ובארץ, שהיא קביעת הדבר בטבע בעולם, שהחטאים גוררים רעות רבות וצרות, ועל כן נאמרו כדברים מוחלטים כאילו כבר ארעו. וכיון שענין השירה הוא קיבוע המצב בעולם, נקבעה בו גם הגאולה המובטחת מכל מקום, שלא יזנח ה' לעולם, וגם אם לא ישובו ישראל מעצמם - יניף ידו עליהם לנקום מצריהם ולגאלם מצרותיהם.

חזון ישעיהו כהמשך לשירת האזינו

חז"ל מלמדים אותנו, כי ישעיהו הנביא בא בחזון זה להזהיר על מימוש עדות האזינו, ולהשלים את מה שהיה חסר בעדות זו. ועל כן פתח את חזונו בדברו: 'שְׁמַעוּ שְׂמִימִים וְהָאָזִינִי אֲרָץ פִּי ה' דְּבַר' (ג). ודרשו רז"ל (לקח טוב ג' פ"ג כ"ה): 'והיכן דבר? האזינו השמים ואדברה' (דברים 33 ב'). ועוד אמרו (ספרי ר"ט האזינו, הוצא נפש"י כאן), כי ישעיהו בא בזה להעמיד עדות השמים והארץ, מאחר ובשירת האזינו הועדו השמים רק בהאזנה והארץ הועדה רק בשמיעה, על כן בא ישעיהו להעיד כאן את השמים בשמיעה ואת הארץ בהאזנה לקיים עדותם מכל מקום^[*].

לפי דרכנו למדנו, שחזון זה של ישעיהו בא להזהיר על מימוש עדות שירת האזינו, ולהשלים את מה שהיה חסר בה. וכאשר נתבונן בדברי הנביא, נמצא בהם שתי מטרות אלו בכמה דרכים נוספות. כי הנה תחילת דבריו דומים לדברי שירת האזינו בזה שאמר: 'בְּיָמִים גְּדֹלְתִי וְרוֹמְמֹתִי וְהֵם פָּשְׁעוּ בִי' (ג). והוא קיצור הדברים שבשירת האזינו, שם אמר משה: 'יִמְצְאֵהוּ בְּאָרֶץ מִדְבָּר וּבְתֵהוּ יִלֵּל יִשְׁמַן יִסְבְּקָהוּ יִבֹנְנָהוּ יִצְרְנָהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָיו' (דברים 32), וכך מאריך בזה במשך כמה מקראות, עד

[*] וז"ל הספרי: 'בזמן שבאים העדים ומעידים, אם נמצאו דבריהם מכוונים כאחד, עדותם קיימת, ואם לאו, אין עדותם קיימת. כך, אילו אמר משה 'האזינו השמים' ושתק, היו שמים אומרים לא שמענו אלא בהאזנה. ואילו אמר 'ותשמע הארץ אמרי פי', היתה הארץ אומרת לא שמעתי אלא בשמיעה. בא ישעיהו וסמך לדבר 'שמעו שמים והאזינו ארץ', ליתן האזנה ושמיעה לשמים, והאזנה ושמיעה לארץ.

חומש

הרב מאיר גולדמינץ

מלְחָמָה וְיֵהי לֹה הַגְּלָעַד וְהַכְּשָׁן. וְיֵהי לְבָנֵי מְנַשֶּׁה הַנוֹתְרִים לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבָנֵי אַבְיֶעָזָר וּלְבָנֵי חֶלֶק וּלְבָנֵי אֲשֵׁרָאֵל וּלְבָנֵי שֶׁכֶם וּלְבָנֵי חֶפְרָא וּלְבָנֵי שְׁמִידָע אֵלֶּה בְנֵי מְנַשֶּׁה בֶּן יוֹסֵף הַזְּכָרִים לְמִשְׁפַּחְתָּם. וְלְצִלְפַּחַד בֶּן חֶפְרָא בֶּן גִּלְעָד בֶּן מְכִיר בֶּן מְנַשֶּׁה לֹא הָיוּ לוֹ בָּנִים כִּי אִם בָּנוֹת וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֹתָיו מִחֵלָה וְנָעָה חֵלָה מֶלֶכָה וְתַרְצָה. וְתַקְרְבָנָה לְפָנָי אֲלַעְזָר הַכֹּהֵן וּלְפָנָי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון וּלְפָנָי הַנְּשִׂאִים לֵאמֹר ה' צִוָּה אֶת מֹשֶׁה לְתֹת לָנוּ נַחֲלָה בְּתוֹךְ אַחֵינוּ וַיִּתֵּן לָהֶם אֵל פִּי ה' נַחֲלָה בְּתוֹךְ אַחֵי אַבְיָהֶן. וַיִּפְּלוּ חֲבָלֵי מְנַשֶּׁה עֲשָׂרָה לְבַד מֵאַרְץ הַגְּלָעַד וְהַכְּשָׁן אֲשֶׁר מַעֲבָר לְיַרְדֵּן. כִּי בָנוֹת מְנַשֶּׁה נַחֲלוּ נַחֲלָה בְּתוֹךְ בְּנֵי וְאָרְץ הַגְּלָעַד הִיְתָה לְבָנֵי מְנַשֶּׁה הַנוֹתְרִים”.

נחלתן זו של בנות צלפחד היתה בצפון השומרון, בתוך נחלתו של שבט מנשה, ושמות האישים אשר מופיעים בפסוקים, קיימים עד היום בשמות הכפרים והמקומות במקום –

מצפון לאלון מורה קיים עמק תרצה, ובלבו העיר תרצה, ששמה כבירת ממלכת ישראל בימי בעשא, אלה, זמרי, וחציה הראשון של מלכות עמרי. יופיה המרהיב של העיר ומתיקות פירותיה, הביאו את שלמה המלך לדמות אליה את שבחה של כנסת ישראל – “נאווה את רעייתי כתרצה”.

מערבית לחומש קיים הכפר 'בזאריה', המשמר את שמו של אביעזר,

ובסמוך נמצא 'עמק חפר' על שם אביו של צלפחד.

בממצאים הארכיאולוגיים המכונים 'חרסי שומרון' מופיעים אף שמות נוספים.

כך גם שם הכפר 'פונדקומיה', שמש כעיר מחוז לכפרי צאצאיהן של חמש הנשים

בין שכם לדותן, בדרך בה הלך יוסף לחפש את אחיו, בין שבי שומרון לסבסטיה (העיר שומרון העתיקה), לבין שאנור, בראש הר נישא, המשקיף על כל סביבותיו – שכן הישוב חומש.

הישוב חומש נקרא על שם הכפר הסמוך 'פונדקומיה', שהוא כפר מזמן בית שני, אשר משמעותו שמו ביוונית הוא "החמש" (פנטה ביוונית תרגומו חמש, כמו 'הפנטגון' שקרוי כך משום שמדובר במבנה בעל חמש צלעות).

מי היו חמש אלו?

על פי הממצאים הארכיאולוגיים שנמצאו בכמה מקומות בסביבה (חרסי שומרון), ועל פי המיקום ההיסטורי והגאוגרפי, מדובר בחמש בנות צלפחד!

בחומש במדבר מספרת התורה על בנות צלפחד, שבאו אל משה בבקשה לירש חלק בארץ ישראל – “וּתַקְרְבָנָה בָנוֹת צִלְפַּחַד בֶּן חֶפְרָא בֶּן גִּלְעָד בֶּן מְכִיר בֶּן מְנַשֶּׁה לְמִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה בֶּן יוֹסֵף וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֹתָיו מִחֵלָה וְחֵלָה וּמֶלֶכָה וְתַרְצָה. וַתַּעֲמִדְנָה לְפָנָי מִשָּׁה... פִּתַּח אֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר. אָבִינוּ מֵת בְּמִדְבָּר... לָמָּה יִגְרַע שֵׁם אָבִינוּ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אֵין לוֹ בֶּן בְּנֵה לָנוּ אַחֲזָה בְּתוֹךְ אַחֵי אָבִינוּ”.

משה רבנו קבל את טענתן, וכך אמר לו ה' יתברך: “וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. בְּנֹת צִלְפַּחַד דִּבְרַת נְתָן תַּתֵּן לָהֶם אַחֲזַת נַחֲלָה בְּתוֹךְ אַחֵי אֲבִיהֶם וְהִעֲבַרְתָּ אֶת נַחֲלַת אֲבִיהֶן לָהֶן”.

פסק הדין זה של ריבוננו של עולם בוצע בספר יהושע פרק יז:

“וַיְהִי הַגּוֹרֵל לְמִשֶּׁה מְנַשֶּׁה כִּי הוּא בְּכוֹר יוֹסֵף לְמְכִיר בְּכוֹר מְנַשֶּׁה אָבִי הַגְּלָעַד כִּי הוּא הָיָה אִישׁ

פרטי, חצר וגינה, כל מי שחלם על מגורים באווירה משפחתית בקהילה מחבתת, יכל להקים את ביתו בחומש, כמו בישובים רבים נוספים. הגיעו לגור בחומש משפחות מגוונות, ספרדים ואשכנזים, ישראלים ועולים חדשים, צעירים ומבוגרים, אשר הקימו קהילה לתפארת, וקוממו את ההיאחזות היהודית בנחלת בנות צלפחד, לאחר אלפי שנות חורבן.

כמו רבים מישובי יש"ע, תושבי הישוב קיימו יחסי שכנות תקינים עם הערבים. ההתיישבות היהודית הביאה ברכה מרובה גם לבני ישמעאל. היא ספקה תעסוקה ופרנסה לתושבי הכפרים הסמוכים, ואף קיימו יחסי מסחר משגשגים. הכפרים בסביבה הלכו והתחברו למים ולחשמל, הם למדו להשתמש בטרקטורים לחרישה אשר החליפו את החמור והמחרשה, והיה נראה שברכת זרעו של יעקב אבינו משפיעה לטובה על כל סביבתה.

אך כל זה נגדע באבו כשהחלה האינתיפאדה ה'ראשונה', והערבים החלו לחסום את הדרכים בצמיגים בוערים ולזרוק אבנים, בזולים ובקבוקי תבערה. כמו שאר ישובי יש"ע, נדרשו אנשי חומש להתמודד עם התפרעות הערבים.

כשהגיעו הסכמי 'אוסלו' לעולם, והקמת ה'רשות הפלשטינית', ההידרדרות הבטחונית בכל ארץ ישראל היתה נוראית. ואת המכה הקשה לתקופה זו נתנה ממשלת נתניהו בחתימתה על 'הסכמי וואי'. כל אזור צפון השומרון נמסר לשליטה פלשטינית, למעט הישובים ודרכי הגישה אליהם.

כשהחלה האינתיפאדה השנייה, בה השתמשו הערבים בנשק מממשלת רבין סיפקה להם, וצרוורת ירי נורו בדרכים כמעשה של יום יום, החיים הפכו לקשה מנשוא. מדי יום פיגועים בדרכים, מדי יום ירי על יהודים, כל יום מישוהו אחר נפגע. והמתנחלים נדרשו לתעצומות נפש חזקות במיוחד, כדי להמשיך את מצוות ירושת ארץ ישראל ביש"ע.

המפורסמות, בנות צלפחד, והוא מוסר לנו דרישת שלום מהעבר המפואר של עם ישראל.

כאמור, מאז ימי יהושע בן נון גרו באזור חומש - נחלת שבט מנשה - צאצאיהם של בנות צלפחד. כך לאורך תקופת השופטים, תקופת בית ראשון, תקופת פירוד הממלכה, עד לגלות ממלכת ישראל בימי הושע בן אלה.

סנחריב הביא לכאן במקומם את הכותים, שברבות הימים נקראו 'שומרונים', על שם מקום מגוריהם בארץ ישראל.

ואכן, הכפר פונדקומיה מופיע כבר בתוספתא (ע"פ ד' ט) ברשימת המקומות שגרים בהם כותים, ולכן הם פטורים מתרומות ומעשרות.

בתקופת בית שני, באזור השומרון גרו כותים, וכמעט לא היה בו ישוב יהודי. הד לכך אנו רואים במשניות רבות - "שלוש ארצות ל... יהודה, עבר הירדן והגליל". השומרון אינו מוזכר, והוא מבדיל בין יהודה לגליל.

גם בקינות על החורבן, אנו מוצאים קינות על חורבן ערי יהודה, קינות על חורבן עיירות הגליל, אך הקינות על חורבן עיירות השומרון נעדרות מהן [למעט הוויכוח בין שומרון ליהודה חרבנה של מי גדול יותר, כאשר הכוונה לגלות עשרת השבטים]. הטעם לכך, כי בסוף ימי בית שני לא נחרבו ערים יהודיות בשומרון, מאחר והשומרון היה מאוכלס בכותים.

רק אחרי מלחמת ששת הימים, כאשר עם ישראל חזר לשומרון, חזרה ההתיישבות היהודית לשומרון. לא היתה זו גלות בת שנות אלפיים, אלא גלות בת למעלה מאלפיים וחמש מאות שנים!

בשנת תשל"ח הוקם בפסגת ההר הישוב חומש בתור גרעין נח"ל, ובשנת תשמ"מ הוא אוזרח. במשך שנים רבות נחשב הישוב למקום בעל איכות חיים גבוהה. כל מי שחלם על בית

"אֲשֶׁר הִפִּיתִי בֵּית מֶאֱהָבִי" (זכריה יג, א).

אֵין מילים לתאר את הכאב שבגרוש. הלב מתכווץ מעוצמת חוסר האונים. המגרשים הם אחים, יהודים, "אֲחֵיכֶם שְׁנֵאֵיכֶם מְנִיכֶם" (ישעיהו סו ט).

תושבי חומש התפזרו במקומות שונים בארץ. חלקם ביד חנה, חלקם בשבי שומרון, וחלקם מפוזרים כיחידים. ישיבת 'הר שלום' עברה למצפה אשתמוע שבדרום הר חברון, וממשיכה שם במשימה הקדושה של בנין הארץ.

יוסף הולך לחפש את אחיו - "אֵת אָחִי אָנֹכִי מִבְּקֶשׁ". יוסף מחפש אותם בדרך בין שכם לדותן. הוא עובר ליד חומש ושא-נור, ומבקש את אחיו. מחפש את אחיו המגורשים מביתם, מבקש את לבם של אחים אשר גרשו את אחיהם מביתם. מחפש את האחווה שנפגעה. זועק בקולו: היתכן ??? יהודי מגרש יהודי ???

חורבן גוש קטיף וצפון השומרון ארע בקיץ תשס"ה. התחיל בתשעה באב, והמשיך בימים המרים שאחריהו. חומש נחרבה ב"ח באב תשס"ה. כידוע, כתב הרמב"ן שמצוות כיבוש ארץ ישראל הינה "שלא נניחנה ביד זולתנו מן האומות או לשממה". גוש קטיף נמסר ליד זולתנו מן האומות, וצפון השומרון הפך לשממה. צה"ל שולט במקום, אך הישובים חרבים. אין שום מניעה מלחזור למקומות אלו מיידית. אין צורך במלחמת כיבוש מול עם אחר, אלא רק להחליט שחוזרים, ולבצע.

החלום לחזור לחומש החל עוד ביום הגירוש עצמו. מעין המדרש על הפרות החורשות והמשיח שנולד בתשעה באב. ביקורי יחידים היו במקום, עד שקם מטה "חומש תחילה", ובחנוכה תשס"ז, שנה וחצי אחרי הגירוש, היתה העליה ההמונית הראשונה למקום.

מי שהשתתף בה יכל שלא לחוש את הרוח הגדולה של החזרה לחומש. אלפים צעדו ברגל משבי שומרון ומקדומים, מול הצבא שקבל פקודה למנוע את הצעדה ולבסוף אבטח אותה, ואף סיפק אוטובוסים לירידה, ומול עיניהם

במיוחד היה קשה באזור חומש וצפון השומרון. כאמור, שטחים נרחבים נמסרו לערבים על ידי ממשלת נתניהו, והם שמשו בסיס ליציאה לפיגועים ולחזרה אליהם, בטוחים ואינם חוששים מידו הכבולה של צה"ל. וכך, בחודש סיוון תשס"א, נרצחו שלושה מתושבי חומש תוך עשרה ימים: דני יהודה, בוריס קורובר ואיליה קריביץ, ה' יקום דמם.

כתוצאה מכך עזבו כמחצית מתושבי הישוב את בתיהם, והאוויריה בישוב התדככה.

כדי לחזק את חומש, לבצר את ההיאחזות במקום, ולהרים את רוח התושבים, הצטרפו לשוב משפחות תורניות. החלוצין שהתמסר למשימה היה שלום (שולי) הר-מלך, אברך מישיבת קדומים, שיחד עם משפחתו עברו מקדומים לחומש, וקראו לחבריהם לבוא יחד עםם.

אך קשיי הישוב לא תמו. בא' אלול תשס"ג, נרצח שולי בחזרתו מבית הוריו שבכוכב השחר. אשתו, שהיתה בחודש השביעי להריונה, נפצעה בפגיעו. הוחלט ליילד אותה, וכך נולדה ביתו שרה - ביום שבו נרצח אביה !

המכה לחומש היתה קשה. היה נראה שהכל מתפרק. התושבים הוותיקים של המקום חששו, שהגרעין הדתי שבא ירק לחזק, ילך כעת לדרכו. אך אנשי הגרעין היו חזקים ברוחם, ולא אמרו נואש. אדרבה ! לזכרו הקימו במקום ישיבה על שמו, ישיבת 'הר שלום' - חומש, וחיים חדשים, תוססים, שמחים, מלאי חיות של בני נעורים עמלי תורה עודדו את חומש. נראה היה, ששוב עולה חומש על דרך המלך.

עד ש... הגיעה תוכנית ההתנתקות הארורה. תוכנית מזוויעה, בה נחרבו ישובי גוש קטיף, וארבעה ישובים בצפון השומרון - חומש, שא-נור, גנים וכדים. תושבי חומש, שעמדו בגבורה מול זריקות האבנים, מול סכנות בדרכים, מול ירי כבכישים, ושלמו מחירים כואבים על חברים שנפלו, נעקרו כעת מביתם.

תחילה, מקיימים בחומש עצרות עם תחת הקריאה להקמת הישוב מחדש, ומשתתפים בהם אלפי אנשים יחד עם רבנים ואישי ציבור, בנוסף לאירועי סליחות, ישיבת בין הזמנים ודומיהן, אשר מגיעים אליהם בעיקר בחורי ישיבות. ב"ה לומדים בה עשרות תלמידים, ויש לה קהילה של כעשרים אברכים הגרים בשבי שומרון, וחולמים על היום בו יקמו את ביתם בחומש.

בנות צלפחד נחשבות כסמל לחיבת ארץ ישראל. הן גם 'פרצו דרך' בדיני נחלה, וה' הסכים איתן. ללא ספק, המקום המסמל היום ביותר את חיבת ארץ ישראל ופריצת הדרך קדימה, הוא בנחלתן בישוב חומש, שנקרא על שמן.

ובע"ה עוד נזכה לראות, שה' יצליח דרכם, וההתישבות היהודית בחומש ובצפון השומרון, תשוב ותפרח.

"עוד אֶבְנֶה וְנִבְנֶיית בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל... שׁוֹבֵי בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל שְׁבִי אֶל עַרְיָךְ אֵלֶּה (דברים ל"ג)."

המשתאות של הערבים: "היהודים האלו מג'נונים. בונים ישוב, הורסים אותן, באים כרגל מחדש, הצבא מגיע, מנסה למנוע, בסוף מאבטח, מאפשר ללכת את כל הדרך ולהגיע עד חומש, לא מאפשר להישאר. אין הסבר מובן". התחושה היתה עוצמתית - למרות כל הקשיים, למרות כל המעכבים, למרות הכאב הנוראי לראות את ההריסות, עם ישראל עוד ישוב לחומש.

עליות המוניות נוספות היו במשך אותה שנה. המיוחדת שבהן היתה זו של חודש אב - שנתיים אחרי הגירוש. בחורי חמד מבין העולים, לא ירדו עם סיום ה'אירוע', אלא נשארו בחומש והתחילו לבנות טיפין טיפין את המקום. מאז סופו של חודש אב, התארגנה מסגרת לימודית לבחורים שרצו להשאר בחומש, הלא היא ישיבת חומש בראשות הרב אלישמע כהן שליט"א.

הישיבה קיימת במקום כבר ארבע עשרה שנים ברציפות. היא עברה אינספור התנכלויות ויכלה להם. ישיבת חומש, יחד עם מטה 'חומש

הורם הנזר והוסרה העטרה

אגודת קדושת ציון משתתפת ביגון עמוק באבלו הכבד של מורנו הגאון הצדיק רבי מנחם מנדל טוביאם שליט"א, אב"ד ורב דרני שמואל בני ברק ומרבני אגודתנו הקדושה, אוהבה של ארץ ישראל בכל נימי נפשו. עם פטירת אחיו, גזע תרשימים, דינא דנחית לעומקא דדינא

הגאון הצדיק רבי טוביה אריה טוביאם זצוק"ל

ראש כולל אמיניא זקן דיני ויז'נין. אשר יגע כל ימיו להעמיד חומות ההלכה ומשפט התורה על תילין ללא חת וקיים בנפשו הציוני "לא תגורו מפני איש". בן הגה"צ רבי שמואל זצוק"ל, גאב"ד פיאטרא ניאמין ברומניה

תנחומינו העמוקים שלוחים בזה קמי מורנו הגרמ"מ שליט"א. בברכה נאמנה שיוכה עם כל אחינו בית ישראל להתנחם בנחמת ציון, ולא יוסי לראבה עוד. אך טוב וחסד ירדפוהו כל ימי חייו, מתוך המשך מעשיו הגדולים להפצת התורה בארצנו הקדושה. והרמת קרן ישראל, תורתו וארצו. עד ביאת גוא"צ במהרה בימינו אמן

מערכת "קדושת ציון"

עיונים בדרכי העבודה

הרב אליהו ברים

[פרק כט]

עצמנו ואין לה' כל 'תועלת' ממעשינו. זו סוגיה עמוקה מאוד ומעט מורכבת, ואינני מתימר להקיף אותה. אך לא הבנתי במה היא שייכת לענייננו?"

"למה לא? אם הוא לא צריך את המעשים שלנו, איך אפשר להרגיש שהוא מעריך אותנו או נהנה מעבודתנו, כל שכן לא משבח אותנו על כך..."

"אהה... בסדר, כבר אמרנו פעם שבענין עבודת הנפש והמידות לא משנה המציאות ה'אמיתית' כמו ההקשר שהנפש נותנת. כלומר, גם אם לאמיתו של דבר הסוגיה שהזכרת לא נראית לי קשורה כלל להרגשה אותה היא יוצרת, אין זה משנה כלל. צריך לראות כיצד לפשט את הדברים ולישב את הדעת."

"זה לא נראה לך קשור?"

"הבה נראה... אכן הפסוקים אותם הבאת מורים שה' אינו צריך לעבודתנו. מאידך, ישנם פסוקים רבים המורים שה' מתייחס לנבראיו, אוהב אותם ורוצה בהם. התשובה בכללותה לשאלה עצמה היא שאיננו מתיחסים בעבודתנו לעצמותו יתברך, שבו אין מחשבה ותפיסה כלל, אלא לרצונו. וביחס לרצונו, יש לנו מקום, אותו הוא יתברך יצר מלכתחילה כדי לתת מקום לעבודתנו, שבו אנחנו אכן משמעותיים, ואכן יש תועלת ממעשינו. זה מה שנקרא 'כבודו', 'מלכותו', 'לעשות נחת רוח' 'לעשות רצונו' וכדומה. הרמח"ל מאריך בזה מאוד בתחילת ספר 'דעת תבונות', ובקצרה תוכל לראות בספר דרך ה' בעניין קריאת שמע וברוך שם כבוד מלכותו. (מלך ד פק ד). כל זה בעומק הסוגיה. אך אנחנו לא צריכים לכל זה לצורך נידון דיון. מה שאנחנו רוצים לברר הוא את צורת היחס של ה' ית' אלינו הקטנים. פסוקים רבים

"עברו עברו בשערים פנו דרך העם סלו סלו המסלה סקלו מאבן הרימו גם על העמים". (ישעיהו כג')

"שבעה שמות יש לו ליצה"ר... ישעיהו קראו מכוש, שנאמר (מ'): 'ואמר סלו סלו פנו דרך הרימו מכוש מדרך עמי', יחזקאל קראו אבן...". (סוכה נג.)

"שלום בן-ציון! מה שלומך?"

"שלום ר' אליהו. שלומי טוב ברוך ה'. ומה שלומך?"

"ברוך ה' טוב. במה נעסוק היום? נמשיך מהמקום בו עצרנו?"

"כן... רציתי שתבאר לי את העניין שאמרת שעלי להמיר את הרצון לקבלת מחמאה מבני אדם לרצון לקבלת מחמאה, או שבח כמו שאתה מעדיף לקרוא לזה, מה'. אמרתי שזה נראה לי תמוה... מה זאת אומרת לקבל שבח מה'...?"

"יפה. מצוין. תסביר לי בבקשה, מה הקושי שלך בזה? מה תמוה?"

"אהה... 'כי האהים בשמים ואתה על הארץ'... כמאמר הפסוק. ה' גבוה מעל גבוה, אנחנו עובדים אותו ומחויבים לו, בין אם נרצה ובין אם לאו. יותר מכך, הוא לא צריך את עבודתנו כאילו חסר לו משהו. יש על זה פסוקים בתהילים (ו) ובעוד מקומות 'אם חטאת מה תפעל בו ורבו פשעיך מה תעשה לו...' (י"ב ל"א). קשה לי לקבל כאילו הוא מתפעל מהמעשים שלנו. המצוות שאנחנו עושים מיועדות לטובתנו! אנחנו אלו שמקבלים את התועלת מהן, ולא ה'!"

"זו אכן שאלה מצוינת. שאלה מרכזית מאוד בעבודתנו לפני ה'. האם אכן כל עבודתנו לתועלת

- "יפה. אני שואל האם אתה מרגיש את זה. האם אתה חש את אהבת ה' אליך?"
"לא יודע... הפסוק אומר שה' אוהב צדיקים, אני לא יודע אם אני בדרגה הזו."

- "אבל ה' אוהב עמו ישראל! שזה גם אתה!"

"אתה יודע מה, לא נוה לי עם הדין הזה. היום כולם מדברים על זה, ה' אוהב אותך וכו'. העניין הזה לא לגמרי ברור לי. גם הפסוק שהבאתי מורה לכאורה שה' אוהב צדיקים, ומכלל הן אתה שומע... ולגבי עמו ישראל, אולי הוא אוהב את העם ככלל

אבל לא בהכרח כל אחד ואחד..."

- "אווו. כל הכבוד על הכנות. האמת היא שזה לא מפתיע אותי. אחרי כל האריכות שלנו על הקשר בין הערכה ואהבה, והנקודה שראינו, שכדי להרגיש אוהב ובעל ערך היה עליך לקבל מחמאות והערכה מפורשת, הייתי יכול לשער שגם כלפי שמיא, כדי שתרגיש את אהבת ה' אליך - תצטרך לביטוי מוחשי. גם אופי עבודת ה' שלך יוצר קושי לחוש את אהבת ה' כליפך. כמו שתיארת קודם, אנחנו מחויבים לעבוד את ה', ואילו הוא לא נזקק לעבודתנו, ואף ה'תמורה' שהוא נותן לנו היא בכך שהמצוות הן טובתנו, ומוטב שנקיימן, שאם לא כן - אנו נפסיד. מה שיוצא, זה שישנן רק שתי אפשרויות - או שאנחנו 'בסדר', עושים מה שצריך וזהו, לטובתנו, ושנגיד תודה, או שאנחנו לא בסדר, ואז אוי ואבוי..."

"נכון, אני מודה... גם דיברנו על זה פעם. (פקק) למעשה, במשך התקופה שאנחנו מדברים, השתנה המבט שלי, אבל באמת כדאי שתעשה לי סדר בדברים."

ה' אוהב אותי?

- "בסדר, בעזרת ה'. ראשית, הפסוקים מורים שה' אוהב אותנו. כל אחד ואחד. 'בנים אתם לה' אהיכם'. ואם תרצה לומר שזה רק לצד

מדברים על כך. 'כי רם ה' ושפל יראה', 'מי כה' אהינו המגביהי לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ', ועוד רבים. אבל אני רוצה להחזיר את השאלה אליך. אתה מכיר את המושג 'קרבת אהים'? מה הכוונה לדעתך?"

"מה זה 'קרבת אהים'?"

"מה הכוונה? שאלה טובה... איפה זה כתוב?"

- "זה מוזכר בפסוקים רבים. המפורסם שבהם הוא 'ואני קרבת אהים לי טוב' בתהילים (עג כח), בישיעהו -

'ישאלוני משפטי צדק קרבת אהים יחפצון'. מה כוונת הכתוב? איך מתקרבים לאהים?"

"אה נכון, וודאי שאני מכיר את הפסוק הזה... לא חשבת על זה..."

- "הרי וודאי אין הכוונה לקרבה גשמית... צריך להבין את פשר הביטוי הזה! רואים שיש יחס בין האדם לה'. אפשר להתקרב אליו או להתרחק ממנו. גם הלשון הזו מוזכרת בפסוק הקודם לפסוק שהזכרתי (תהילים עג כז), - 'כי הנה רחקיך יאבדו'. תנסה להיזכר, היכן עוד מצוי הביטוי הזה? למי ה' קרוב?"

"אה! רמז עבה. 'קרוב ה' לכל קוראיו'!"

- "נכון. ועוד - 'ומי גוי גדול אשר לו אהים קרובים אליו...' 'קרוב ה' לנשברי לב'. יש יחס של קרבה ורחוק כלפי ה'. וכיוון שלא מדובר כמובן על מרחק גשמי, הביטוי הזה מתאר צורה של התייחסות. ה' קרוב לכל קוראיו באמת, ה' קרוב לנשברי לב, הכוונה היא יותר פונה אליהם. יותר מחבב אותם. יותר קשור אליהם. תגידי לי בן-ציון, אתה מרגיש שה' אוהב אותך?"

"אה... מרגיש?"

- "מה אתה מתכוון? אלא מה?"

"אה... אני יודע שה' אוהב את עם ישראל, אני יודע שה' אוהב צדיקים."

הביאור הוא, שאכן צדיקים חסרים משהו. הם עלולים להרגיש בודדים. כל עסקם הוא בניסיון להתקרב לה'. הם עומדים במקום שלא מעניין אותם מה חושבים עליהם וכו'. הם לא מודדים את הערך שלהם לפי המחמאות של החברה וכדו'. מי ימלא להם את הצורך הקיומי הזה? ה'. כמו לחם לרעבים ומשפט לעשוקים, ה' נותן אהבה לצדיקים. הם פונים אליו ומשתוקקים להידבק בו, גם הוא ממלא להם את החסר הזה ומשתוקק להידבק בהם! הם קוראים לו באמת, הוא קרוב אליהם."

"...נפלא... רק מה?
במה מתבטאת האהבה הזו?

מה המשמעות שלה במציאות?"

- "יפה. זו עבודה שלנו. האהבה קיימת. אנחנו צריכים ללמוד להרגיש אותה. להתחמם לאורה. להתענג עליה. ומי שמאמין שהיא קיימת וינסה לראות אותה - יראה אותה ויחוש אותה בכל דבר. כמו שהמס"י מרחיב במידת הזריזות, וכמו שמרחיב מאוד בספר חובות הלבבות ובעוד ספרים, עד כמה אנחנו מוקפים בטוב ה'. אמנם שם הדברים מובאים כמחייב להכרת הטוב ולעבודת ה', אך הן הן הדברים. תנסה להרגיש את זה. כמה סייעתא דשמיא אנחנו פוגשים. באיזו שמירה עליונה שיש עלינו אנחנו נתקלים. כל זה - זו אהבת ה'! זהו חסד עצום שעוטף אותנו תמיד בכל יום ובכל עת ובכל שעה!"

"אבל זה לא רק לצדיקים, ואפילו לרשעים..."

הוא תהי'תנו!

- "נכון! טוב ה' לכל, ורחמיו על כל מעשיו. יש המקבלים את חסד ה' מתוך אהבה גדולה, יש מתוך אהבה רגילה, ויש מתוך רחמים... וכמובן

זה שאנחנו מחויבים לו כבנים - הנה ציטוט מהרמח"ל. 'ואמנם ידענו באמת שאין חפצו של הקב"ה אלא להטיב והנה הוא אוהב את בראיו **כאב האוהב את בנו...**' (דל"ס ח"צ פ"ט) ולא מדובר דווקא בצדיקים! ה' רואה ויודע כל פרט וכל מעשה והוא ידע יצרנו, ולא בא בטרוניה עם בריותיו! להיפך! בעולם כזה בו אנו נמצאים, אין זה מובן מאליו שנרצה לעבוד את ה'. וה' רואה ויודע כל מאמץ וכל נסיון, ומוקיר אותו עד מאוד! ה' משתתף בצערו של כל בן ישראל, אפילו עברין היוצא ליהרג - שכינה מצטערת עליו. כל שכן בחור כמוך, שכל כך רוצה לעשות את רצון ה' בצורה הטובה ביותר, למרות שאתה לא תמיד מצליח כמו שאתה רוצה."

"אז מה הפירוש ה' אוהב צדיקים?"

- "קודם כל, זה לא צריך להטריד אותך. לגבי העניין הזה אתה מוגדר כצדיק. אתה שואף ומשתדל להתקדם, כל חפצך הוא לעשות הטוב והישר, אתה יכול להיות בטוח שאתה נכלל בפסוק הזה. בפשטות אפשר להסביר, שאכן ה' אוהב צדיקים בצורה יותר חזקה ומשמעותית משהוא אוהב את כלל בניו שאינם צדיקים. ממש כמו שראינו בפסוקים שהבאנו. למרות שה' קרוב לעם ישראל בכלל, הוא קרוב יותר לכל קוראיו, והוא גם קרוב באופן מיוחד לנשברי לב. אך מלבד זאת, שים לב להקשר של הפסוק - זה ממש לב הנושא שלנו. הפסוק הזה הוא חלק מרשימה של חסרים שונים שה' ממלא. הפרק הזה (קמ) מוכר מפסוקי דומרה. 'עושה משפט לעשוקים, נותן לחם - לרעבים, ה' מתיר - אסורים, ה' פוקח - עיוורים, ה' אוהב - צדיקים! ה' שומר - את גרים, מה פשר הדבר? אהבת ה' לצדיקים היא ישועה שה' מושיע אותם? זה דבר שהצדיקים מרגישים כמו התרת האסורים?

הוא תהלתך והוא אֵהיך." כאשר אדם רוצה להתנקות מכל סרך של פניה שלא לשמה, וכדי שלא יתפתה אפילו להוסיף במעשיו מסיבות חברתיות, עליו להתבונן בכל מה שלמדנו, בשקר של ההערכה החברתית, כמה היא אינה משמעותית ואינה קובעת את הערך שלי, אלא רק התפקיד שה' נתן לי - הוא זה שנותן לי את הערך. מחמאות של בני אדם יכולות להיות דבר נחמד, אך אין להן כל משמעות. מה שבאמת משמעותי, זה מה ה' חושב עלי, איך הוא משתבח בי. הרמח"ל מעמיד את זה כנגד זה! תתרגל לקבל את המילוי שלך מתהילת ה' ולא

מתהילות בני אדם.

"יִישַׁר כּוֹחַ. נְפֹלָא מְאוּד. אֲסַכְסַם אֶת הַדְּבָרִים. התקשיתי לקבל את הדיבור על היחס האוהב של ה' כלפי, הראית לי שהמקור לזה הוא התפיסה האישית שלי, שדורשת לקבל הוכחות מוחשיות לאהבה. הראית, שגם התפיסה שלי של עבודת ה' נובעת מהמקום הזה, ולמעשה ישנם פסוקים רבים המדברים על קרבה לה'. ומכיוון שלא מדובר בקרבה גשמית, המדובר הוא על יחס של קרבה. אמרת שהדרך לחוש את אותו היחס מוטלת עלינו, בהתבוננות בטוב ה' עלינו. וכאשר אדם אכן חש את היחס מה' כלפיו, הוא יכול לשמש כתחליף לצורך ביחס מאת בני אדם, כמו שכתב גם המס"י. זה יפה מאוד. זהו נדבך נוסף לקומה השלימה והאמיתית של בנין הנפש לעבודת ה'!"

"אֵכֶן כֵּךְ. כְּפַעַם הַבָּאָה נֹרָאָה בְּעִזְרַת ה' עד כמה התובנה הזו שורשית, ולכמה מידות והתנהגויות היא משמעותית. יִישַׁר כּוֹחַ! כל טוב!"

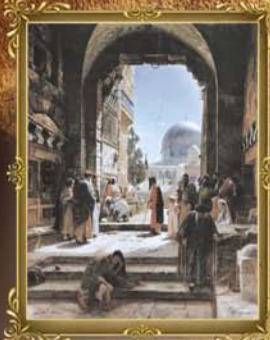
"כֵּל טוֹב וְחָג כְּשֶׁר וְשִׂמְחָה!"

לא באותה צורה, לא באותה סיעתא דשמיא ולא באותה ברכה. בלא להיכנס כרגע לנושא של 'רשע וטוב לו'. מכל מקום, ה' משפיע. האם אנחנו נקבל ונגריש זאת, תלוי בהתבוננות שלנו. והנפש יכולה להמלא מזה! אגב, זו תשובה לשאלה ישנה ששאלת, מה יעשה אדם שלא קיבל כראוי אהבה מהוריו. התשובה היא, 'כי אבי ואמי עזבוני, וה' יאספני!' המילוי לחסר הנפשי הזה יכול וצריך לבוא מה'! אדם יכול להרגיש שהוא מוגן, שהוא רצוי, שדואגים לו. שהוא אהוב! שיש לו ערך! על ידי התבוננות וחיזוק הקשר שלו עם ה'. 'כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים

הרבה... ונקרא... **אוהב!** אוהב את המקום, אוהב את הבריות! מי שלומד תורה מתוך אהבה שלו אל ה', מתוך רצון לקשר אל ה', בלא כל מניעים אחרים, נקרא אוהב! מה הכוונה נקרא? מי קורא לו? ה' קורא לו אוהב! וכמים הפנים לפנים הוא גם אוהב את המקום ומתוך כך אוהב את הבריות."

"יִפְהָ. זֶה אֵכֶן מְעוּדָד וּמְשַׁכְנַע. אֲבָל יֵשׁ דֶּרֶךְ אֲרוּכָה כְּדִי לְהִגִּיעַ לְזֶה..."

"אַתָּה צוֹדֵק לְחֻלוּטִיךָ. הַדְּגַשְׁתִּי אֶת זֶה כאשר התחלנו את העיסוק בנושא. זו שאיפה. כמו שהרחבנו, אדם יכול ליהנות מקשר בריא עם הסובבים אותו, משפחתו וחבריו. הרמח"ל מביא את העיסוק בזה בדרגת הטהרה: (פקי) **"וְלִטְהַר מִחֻשְׁבְּתוֹ בְּמַעֲשֵׁי עֲבוּדָתוֹ, יִרְבֶּה הַתְּבוֹנָנוֹתוֹ עַל תְּרִמְיַת הַכְּבוֹד וְכּוֹבִיז וְיִרְגִּיל עֲצֻמוֹ לְבְרוּחַ מִמֶּנּוּ, אִזּוּ יִנְקֶה בַּעַת עֲבוּדָתוֹ מִפְּנֵי אֵל הַשֵּׁבַח וְאֵל הַתְּהִילָה אֲשֶׁר יִהְלָלוּהוּ בְּנֵי הָאָדָם וְתִהְיֶה מִחֻשְׁבְּתוֹ פּוֹנֶה בִּיחּוּד אֵל אֲדוֹנָנוּ אֲשֶׁר הוּא תְּהִילָתָנוּ, וְהוּא כֹּל טוֹבָנוּ וְשִׁלְמוֹתָנוּ וְאִפְסֵי זוּלָּתוֹ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דְּבָרִים י טו)**

יהודים מתפללים בשער הכותנה, תרמ"ט

"שעריך הם דופקים"

ותיקין בשער הכותנה בערבי שבתות

ב"ה זכינו שמזה כמה שנים מתקיים בכל יום שישי מניין שחרית כותיקין בשער הר בית קדשינו, בהשתתפות עשרות אברכים ובני ישיבות, כהמשך למנהג ארץ ישראל שתוקן בימי הגאונים. בשנים האחרונות המניין מתקיים בשער הכותנה - המקום הנגיש הקרוב ביותר לקודש הקדשים מחוץ להר הבית, הידוע כמסוגל לישועה ומאות שנים שנהגו בני ירושלים לשפוך שיחם בו, לאחר תפילת שחרית נאמר סדר תפילה קצר בנוסח שתיקנו הגאונים לומר במקום זה. הציבור מוזמן בברכה להצטרף למניין מיוחד זה עם הנץ החמה, כמנהג ישראל מזה אלף שנה. ויה"ר שתישמע שוועתינו ונוכה לראות במהרה בבנין ביהמ"ק

"נוראות תענינו בעמדינו מול שער

סלחתי נקשיב כבואינו בשער"

("מתוך פיוט שתיקנו הגאונים לומר בשערי הר הבית.")

// כיבוד מוגש לאחר התפילה // המעמד מאובטח ע"י הרשויות, ומתנה בשמירה על נהלי קורונה

לברורים: 054-842-3801